

411-1-2

ప్రబుద్ధాంధ్ర

0

2

౧౫ మార్చి ౧౯౩౬

3

వార్షిక సంచికలో చందా ౧-౦-౦

సంపాదకము

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు

292, ఎన్.ప్లస్ డి

అండ్ సన్స్

చెన్నై

ఆంధ్రవచనభారతము

అదినభావర్యముల సంపుటము ప్రతి 1-కి రూ. 2	8	కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీవర్ణములు ప్రతి 1-కి రూ. 2	8
అరణ్యవర్ణము ,, 2	8	శాంతివర్ణము ,, 4	8
విరాటోద్ద్యోగవర్ణములు ,, 2	8	అనుశాసనీక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల,	
భీష్మద్రోణవర్ణములు ,, 4	0	మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణవర్ణములు 4	0

పూర్తిసెట్టు నొకేమారుకొన్నచో రూ. 120-0-0

అరువది సంవత్సరముల దృగ్గణితసంచాంగము

మదరాసు గవర్నమెంటు నక్షత్రఆఫీసు ప్రధమసహాయ జ్యోతిషసిద్ధాంతి శ్రీమాన్ పీ. రాఘవాచార్యులు వీరి కుమారులు శ్రీ పీ. దొరసామియ్యంగార్లచే గణింపబడిన ప్రభవమునలు గడచిన క్షయసంవత్సరముల వజ్రతుల్య యరువదిసంవత్సరముల సంచాంగములను ఒక్కోసంపుటముగా ముద్రించి గ్రంథరూపమున చక్కని బ్రచురించినారము. 8

ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ :— అను. ఇండియా దేశపు శిక్షాస్త్రుతి

1860-వ సంపు 45-వ అక్షు.

4

గ్రామముననపు మణియగారు స్పెషల్ టెస్టువరీక్షాప్రశ్నోత్తరములు:—

1, 2 భాగములు చేరియున్నది.

1

గ్రామోద్ద్యోగముల మాన్యుయల్ :— అనగా ముసనపు, మణియగారు,

కరణముల మాన్యుయల్.

2

క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ :— 1898-వ సంపు సం గ ర అక్షు.

5

మదరాసు హిందూమత ధర్మాదాయముల అక్షు:— ఈయది హిందూమతసంబంధ

ముల ధర్మాదాయములు చక్కగా పరిపాలింపబడవలయుననడి యుద్దేశముతో మదరాసు

శాసననిర్మాణసభవారిచే 1927-వ సంవత్సరమున 2-వ నెంబరు అక్షుతో శాసించబడినది. 2

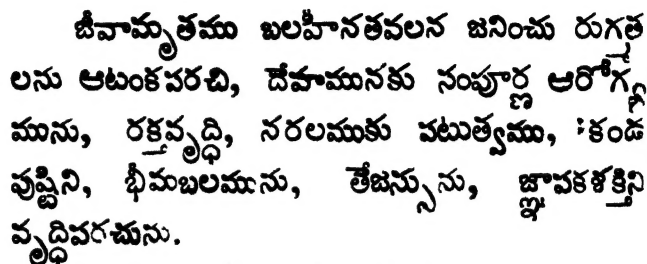
పరా :— విదురసామెలకు మించినధర్మగల గ్రంథములకు అర్హత యిచ్చువాడు సకముచైత్యము ముందుగా పంపకై; పుస్తకములపాఠ్యము భారీవిలువతో, పోస్తాపార్శులువ్యాపార తెప్పించుకొనుటకంటె రైల్వేపార్శులుగా తెప్పించుకొనిన సాధారణము లాభము కొరకు సమీపపు రైలుస్టేషను పేరును అర్హతను వ్రాయవలెను. అధ్యాప్తు పంపబడిన ప్రశ్న పార్శులుగా బుక్కులు పంపబడుటకు

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

292, ఎన్.ప్లస్ డి చెన్నై

1 కొంచీలు :— రాజమండ్రి, బెజవాడ, విజాపూర్లుగము

జీవాన్ముక్తము

ఆరోగ్యమును ఘనప్రతిష్ఠించగల ప్రాణదాత

బాలభాస్కర

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

వ్యాధుల వివరములు తెలిపిన మంచి సలహా లొసగబడును.

త్యాటలాగు కోరువారికి ఉచితము.

ఆ యు ర్వే దా శ్ర మ ము

Every child is entitled to the Best
 NUTRIMENT
 For the D. Capsules for
 Bala Bhaskara
 FOR CHILDREN'S
 LIVER & SPLEEN
 COMPLAINTS
 AYURVEDA BHASKARA
 BOMBAY

బెజవాడ నరస్వతీ బుక్ డిపోవారి స్వంత ప్రచురణములు

డి ప్రింట్ చేసిన పుస్తకాల పేర్లు			సంపాదించిన		
అంగారము	I	1 0 0	డిపో	I	1 0 0
డిపో	II	1 0 0	తానీమా	II	1 0 0
సుడిగాలి	I	1 0 0	మూసెంగు		1 0 0
డిపో	II	1 0 0	క్రిస్టో		1 0 0
శ్రీమహాత్మ్యము	I	1 0 0	కాళిదాసభావభూతులు		1 0 0
డిపో	II	1 0 0	వి వి ధ ర క ము లు		
డిపో	III	1 0 0	మహావీరప్రతాపకథలు		0 8 0
యమభూతము		1 0 0	అద్భుతదీపిక		0 12 0
మృత్యు	I	0 12 0	జ్యోతిషశాస్త్రము		0 12 0
డిపో	II	0 12 0	దస్తావేజమంత్రములు		0 8 0
రక్షణము	I	0 12 0	దండికనమ్మములు		0 6 0
డిపో	II	0 12 0	పన్నెండురాజుల కథలు		0 12 0
గజదొంగ		0 12 0	హిందూస్తానీ తెల్లుబోధిని		0 6 0
సంభ		0 12 0	హిందీ గాలిత్ర		0 8 0
నాటిపితామహులు		0 12 0	భూమి సుబ్బారావు పాటలు	I	0 12 0
ప్రతాపచంద్రస్వము		0 12 0	డిపో	II	0 12 0
చోరాశ్రేణిసంహారము		0 12 0	వేదాంతసంగ్రహములు		0 8 0
పేటికాంతరశయము	I	0 12 0	మహిమానుసారములు		0 5 0
డిపో		0 12 0	వైద్య గ్రంథములు		
విషజ్ఞులు		0 12 0	గృహవైద్యచికిత్సాసారము		1 0 0
హత్యాపిదోషము		0 12 0	డిపో	II	1 0 0
ఇంద్ర		1 0 0	అయ్యప్పవైద్యసారము		1 0 0
నాటిపేద		0 12 0	పశువైద్యము		0 6 0
పూరకలి		0 12 0	గోసాయిచికిత్సలు		0 8 0
మూసెంగు		0 12 0	నన్నుగొప్పదీపిక		4 0 0
చరిత్రాత్మక పుస్తకాల పేర్లు			మనయినవైద్యుడు		0 6 0
సమస్తము		1 0 0	ప్రబంధములు		
శివసమము		1 0 0	భాగవతరత్నములు		1 0 0
			వేమనరత్నములు		0 12 0

మా కద్ద ఆ నేకకములు గలవు. కోరినవారికి మూసెంగు కట్టాగు ఉచితముగా పంపబడును.

వలయువారు:— "కరుణా రి ను బ్బారావు, ప్రొఫెసురులు, నరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

వసంతకుసుమాకరము

సుధుమేరము, అమృతము, రామమృదులు, శుక్రశయము, శుక్రసప్తము, అపీనత, చిరకాలపు తల్లవము, సుఖవ్యాధులు తీర్చుచుండుచో కలుగు సకలమృతాశ్వాసములకు ప్రసిద్ధి కల్పించు రాజౌషధము. సులము రు 20-0-0.

సేధమకరధ్వజము

ఇందు 700 గారు కలదు. పూచీ యిచ్చెను. గగన్ప్రసేదమున లవరకౌషధము, దిక్షతీరాము, వీర్యకోశము, సుఖవసత్వము, త్తయ, శ్వాసకౌశలం, వరముల లహీనత, కుసుమ హాసములు, మొలగుచానికి నివృత్తము. సులము 24-0-0, 69 మార్గము ను 10-0-0

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

చ్యవనప్రాశము

ప్రియగోగులకు అమృతోపమానములగు సవ్యోషధములు చిరకాలము త్తయవ్యాధిచే కడించుచును శిశ్యులశిష్టముగ నందువారలకు సుతరయోజనమును ఆశోగ్యమును కలిగించును. త్తయ శ్వాసకౌశలం ఉబ్బసము కఫముతో కలిసి రక్తముపడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశత్వము, హృదయజ్వరములను దీర్చుకాలమునండి కాధించు మొండికగ్గులు మొదలగునవి జయించును. అలము, కాంక్ష, క్షయమును వృద్ధిచేయును.

రెండు ఔషధములు కలిపి నేపించవలెను. సులము రు 13-12-0.

స్వర్ణక్రవ్యాదరసము

చిరకాలాత్మకములకు మంచిది. కడుపుబ్బరము, శూల గుల్మము, యక్షుతో స్త్రీహ వృద్ధులు మొదలగునవి జయించును. అలవర్ధకము సులం రు 4-0-0.

చిరునామా:—వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయము, పాడూపేట:—చింతలూరు, అలమూసపేట, తూర్పుగోదావరిజిల్లా

గ్రాంధీలు:—1. కాకినాడ, 2. రామండ్రి, 3. పెద్దాపరం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

విలాస గ్రాంధీలో చికిత్సముల ప్రత్యవిద్వాన్ కూచిభొట్ల వెంకటేశ్వర్లుగారు.

అభుకభస్మము

శ్వాసకౌశలం, త్తయ, అలమృదులు, శుక్రశయము లను నిమగ్నలించును. సులం 4 0 0

ఖిద్దోహాధిస్థము, కోశ, పాండు, కామిల, కూల వీనిని హాగొట్టును. మంచి రక్తము కలిగించును. సులం 4 0 0

క్రమవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

హృదయమునకు బలమునిచ్చు సామనము శుక్రమే హమ, వర్ణ, త్తయ, పాండును, కామిలా శగ్ధించును. రు 8 0 0

కాంతవల్లభినిల

కోశ, శ్వాస, కాం, త్తయ, పాండు, కామిల పురాణములకు, ఉచితములకు. సు 4 0 0

శ్వాసకోశానికి చింతలూరి

సన్న హాసమును, ఉష్ణశ్వాస, అంత్యాశయము ను శ్లేష్మమును తగ్గించు నివృత్తము. సు 20 0 0

సచ్చిహాసింహాసము

మాంసకావాతములు, ప్రకోపించిన శ్లేష్మజ్వరములు, విషమజ్వరములకు. సు 5 0 0

పూర్ణచంద్రోదయము

మేహవ్యాధులు, నరముల నిష్పత్తు, శుక్రమేహము పోగొట్టి పుంధ్వము నిలుపును. రు 10 0 0

సిద్ధమకరధ్వజము

ప్రమేహమును బోగొట్టి శుక్రమును వృద్ధిజేసి అయ్యు పును పెంపొందించు రసాయనాషధము. సు 40 0 0

నవహారాశిమ్మంగారసము

త్తయ, శ్వాసకౌశలం, అగ్ని మాంద్యమును పోగొట్టును. 6 0 0

రతచంద్రోదయము

శుక్రసప్తము, కుసుమవ్యాధులు, అపీనత శీర్ణజ్వర ములకు. రు 4 0 0

మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

త్తయ, పాండు, కామిల, హృద్రోగము, ప్రవరగో గములు, శుక్రదోషములకు. సు 10 0 0

వ్యాధిహరణసాయనము

ఉపవంశ (కొనుకువ్యాధి) మూత్రవాధులు సహాయి. 4 0 0

వైద్యవిద్వాన్, చిట్ట నారాయణమూర్తిగారు,

శ్రీకృష్ణాయుర్వేదాశ్రమం

తణుకు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా

Sparkling & Refreshing
Beverage

Stimulating & Invigorating
Tonic

Always Drink

VIMTO

Nature's best

fruit tonic drink

that keeps you fit
and cheerful throughout

the year

Sole bottlers for Vizag. Dt :—

THE CRYSTAL
AERATED WATERS,

Manufacturers of high-class mineral waters

and aerated waters specialists.

VIZAGAPATAM

కేసరి రత్న త్రయము

లోద్ర

గర్భాశయరోగ నివారిణి

శ్రీలక్ష్మి గణం ఋతుకుల, విహిష్ణి
కాకుండులు, అకాలవిహిష్ణి, మేల జా ప్రియాను,
లక్ష్మి-మాను పోవుట, మేనుమనోగము, సుంకాన
హిమక, గోమీనక, మలవిదకము, గూలికా
వాతము, క్షేణావస్థలు, అరికాళ్ళు, అగచ్ఛేయు
మంట ముడలగు శ్రీ మన్మథ్యాదులగు
గుమర్చును.

తల 12 రూ 8; 6 రూ 1.10-0

అమృత

రక్తశుద్ధి ద్రావకము

ఇది రక్తహీనక, మలవిదకము, అజీర్ణము,
క్షేణావస్థలు, పోమిరితము, మేల్కామలములు,
మోక్షనోటములు, నిస్సర్తుకు, కడుపులోడులు
మొదలగు వ్యాధులను నివారింపి శరీరమునకు
కాంతిని ముఖమునకు తేజస్సును ఇచ్చును.

తల 12 రూ 8; 6 రూ 1.10-0

అర్క

పర్వజ్వర నివారిణి

చాక, పిత్త కఫ, విమచ, శీత, శుష్కపాత,
అగంతకాది సమస్త జ్వరములను వికల్పించును.

తల 6 రూ 2-8-0; 3 రూ 1-8-0

1 రూ 0-8-0

కేసరికుటీరం

ఎన్నాడు :: ముద్రాను

తెనుగు జిల్లాలకు సోల్ వజంట్లు :—

మెనర్సు సీతారాం జనరల్ స్టోర్

మెయిన్ రోడ్డు, బెజవాడ

వార్షిక సంచిక

ప్రబుద్ధాంధ్ర పత్రికకు వార్షిక సంచిక ప్రకటించ తలచాము. అది జులైలో వెలువడుతుంది. అందులో ఆంధ్రదేశానికి, ఆంధ్రజాతికి సంబంధించిన ముఖ్యవివరాలు పూర్తిగా ఉంటాయి. పైగా చిన్నకథలూ, శాస్త్రీయవిషయాలూ, సాంఘికచర్చలూ, సారస్వతవిమర్శసములూ—ఇలాంటివి ఎన్నో ఉంటాయి. చిత్రపటములతో సంచిక చాలా రమ్యంగా ఉంటుంది. చలదాదారుల కది ఎనిమిదణాలకు ఇస్తాము. పోస్టేజీ మేమే భరిస్తాము. విరాళం లిచ్చినవారు దీనికోసం మళ్ళీ యేమీ యివ్వనక్కరలేదు. కొద్ది ప్రతులే ముద్రిస్తున్నాము.

కలాభి వర్ధనీ పరిషత్తు

ఇన్స్టిట్యూట్ - రాజమండ్రి

అత్యద్భుత శాస్త్ర ప్రయుక్త సంతాననిరోధక దివ్యౌషధములు

గర్భనిగ్రహణి (రిజిస్టర్డు)

ఒక సంవత్సరమునకు మాత్రమే గర్భము రాకుండచేయును. 12 మాత్రల సీసా వెల రు 2-0-0

గర్భనివారిణి (రిజిస్టర్డు)

శాశ్వతముగా గర్భమురాదు. 15 మాత్రల సీసాయన్ను 8 ఔన్సులమందును కలిపి వెల రు 5-0-0

కొంతకాలమువరకు గర్భము ధరింపకుండ యుండవలెనను కోరిక గలదా? లేక శాశ్వతముగా గర్భధారణ ములేక యుండు కోరిక గలదా?

ఎటులైనను, మావద్ద మంచి సమృద్ధిమైన మందులు గలవు. ఇవి శాస్త్రప్రయుక్తముగ తయారుచేయబడినవి. ఏమాత్రము అసాయములేదు. అమోఘముగా పనిచేయును. పెక్కుమంది వైద్యులు ఆమోదించి యున్నారు.

అభిప్రాయములు.

(1) డా. పి. చటర్జి, L. M. S. :—గర్భనిగ్రహణి, గర్భనివారిణి, సంతాననిరోధమునకు వస్తుకముగల అమోఘములగు ఔషధములు * * ఇవి నిరపాయకములు. క్రొత్తవ శేష దీనిని సిఫారసు చేయుచున్నాను.

(2) సి. మహాదేవమొదలియారు, పెనేటుహాసు మదరాసు :—ఏదేండ్లకిందట గర్భనివారిణిని శాశ్వతముగా నెపించినది. అమె గండును గడచినది. దీనిని పలువురు యిద్దరులకు మిత్రులకు సిఫారసు చేసితిని. వారందరూ దీనిని వాడి యప్పుతగిలి వేశాల్ల కొనియాడిరి.

అయ్యేదభూషణ, పండిట్ కే. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, పి. కే. పి. సి., 18 కిలవచ్చెటివిధి, చింతాద్రిపేట, మదరాసు

సంవత్సరాది విడుదల. చిత్రకాలమునుండి వేచియున్న చిత్రరాజము

లక్ష్మీ ఫిలింసువారి ద్రౌపది

20-3-1936 శ్రీ మారుతీ సినిమా, బెజవాడ.

24-3-1936 (సంవత్సరాది) నెల్లూరు, ఏలూరు, గుంటూరు, సికింద్రాబాద్.

మార్చి మాసాంతములోగా బెంగళూరు, మద్రాస్, మొదలగు పట్టణములయందును ప్రదర్శింపబడును.

ఖండ ఖండాంతములను భారతీయ నాట్యాభి సయపుష్కర్ములు చాకిరి శ్రీ రాగిణి దేవి, గోపీనాథుల భరత నాట్యము నయనానందకరముగ తీరికొనెను.

రాజనాయ యాగము నందలి నాగస్వరసిచ్చేరీలు, నాట్యములు, మనసు మరపించు నయనభాద్యత్యములు, కర్ణ రనాయనములగు గానములు, హృదయ రహితములగు అభినయములు గాంచి ధన్యులగుండు.

ఆంధ్ర దేశమునందు ఆకాలిగోనాలమున కెరుక యగు సుప్రసిద్ధ నటనటీ వర్గమంతయు పాల్గొనుచున్న ప్రథమ చిత్రము.

శ్రీయుత టి. రాఘవాచార్యులు, మాధవపెద్ది, దైతాగోపాలం, హక్టరు శివరామకృష్ణరావు, పాదువల్లి, బండా కనకలింగేశ్వరరావు, వి.వి. ముఖ్యరావు, దాస్, చౌదరి, మిస్. మరలి కమలాబాయి, మిస్, లీలాబాయి. మిస్. శ్రీహరి, శ్రీమతి చంద్రానీ దేవిగారు మొదలగువారు సహించిన సాటిలేని చలనచిత్రము.

దుర్బోధనుని ఈర్ష్య, ధర్మజాని జాంతము, శిశుపాలుని క్రోధము శకవి శత్రుము ద్రౌపది పాతీనత్య ప్రభా సము గాంచి పరివేశముగంచుడు.

విభ్రాంతమగు మైలవరం పాటలు, పిరా సాహెబుగారి నాగస్వరము సీనులారా వినుడు.

For Booking Apply to:-

Lakshmi Films Ltd.,

3-7, Tata Muthiappan Street, G. T. MADRAS.

Telegrams :- LUCKYFILMS, MADRAS

సంపుటము ౭ రాజమహేంద్రవరము గణి మార్చి ౧౯౩౬ ౩ వ సంచిక

నిగళబంధనం

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి—సంపాదకుడు

పిఠాచరి సంచిక తరువాయి

అయిదో రంగం.

(విరూపాక్షరాయడు—ఇల్లు, మేడముందున్న తోటలో ఆతను ఆచ్యుతరాయడు పచారచేస్తూ వుంటారు.

విరూపాక్షరాయడు—మొత్తంమీద రాజకార్యాల శిష్యుడు సయ్యం గారు పనికివెడుతూ వుంటారు. ఎప్పుడోగానే పగిలం గోవిందరాజయ్యగారి చేతిలోను, పైవర్తం వాడింట్ల ఆప్తున్నయ్యల గారి చేతిగిదా వుంటాయి. అందరిమీదా దొడ్డమ్మగారి పర్యవేక్షణ వుంటుంది.

ఆచ్యుతరాయడు—ఇంకా నెల విక్రించండి.

విరూపాక్షరాయడు—విషయం అంతా టూన్ గా మనవి చేసుకున్నాను కాదా? ఇంకేమి వుంది?

ఆచ్యుతరాయడు—చదివగాను—(అశోక్ క)

విరూపాక్షరాయడు—వా రింతలో తేలుకు నే మనవి లేమిన్నీ పే.

ఆచ్యుతరాయడు—వారి తండ్రిగారు, అన్నలు—(అశోక్ క)

విరూపాక్షరాయడు—దొడ్డమ్మగారికి వాటికి అంతాకేరగతుడి పే.

ఆచ్యుతరాయడు—మరి తమరు!

విరూపాక్షరాయడు—ఈశోకం తెల్లపోయిన వెంటనే పట్టా కిక్కిరిం అయిపోతుంది. అది కళ్లతో చూసి వెంటనే నేను వా మున్నెక జైలోతాను.

ఆచ్యుతరాయడు—అదేమిటి? కొత్తసంగం నెల విక్రిస్తున్నాను.

౧౪

విరూపాక్షరాయడు—నిజమే. ఇది కొత్త సంగలే.

ఆచ్యుతరాయడు—అక్కర్లేం కలుగుతూ ఉంది.

విరూపాక్షరాయడు—వాడు అలాగే ఉంది. నే నెప్పుడూ అనుకోనిది ఇది.

ఆచ్యుతరాయడు—కారణాలు అడగవచ్చువా!

విరూపాక్షరాయడు—అన్న గా దీద్రూ స్వర్ణములు కావడమే. వీరనరసింహరాయలు వాడు నే నెంతే ప్రాణాలిచ్చేవారు. కొత్త ప్రభువు లేన రైవా, మల్లీ వా కిలాంటి ననువు దొరుగుతుందా? మొన్నటివాకా విజయనగరసామ్రాజ్యం వాసాంతంలాగా చెలామణీ అయినాను. ఇప్పుడు రాజాంధ్రపులలో ఒకటి. అంతేవా! ఆచ్యుతరాయడు—అయినా ఇక్కడ ఉండే తమ మండ్లిం పాలించుకోవచ్చు కాదా!

విరూపాక్షరాయడు—బాగా ఆలోచిస్తే తమకే విశదం ఆవుతుంది. ఏమి లంటే? ఇల్లు కదలకుండా సొంత పనులే చూసుకుంటూ ఉండినా ప్రతిదినమూ ప్రభుదర్శనం చేసుకుంటూనే ఉండానికదా! కిథిరు వచ్చినప్పు డెల్లా దర్శనానికి వెళుతూనే ఉండానికదా!

ఆచ్యుతరాయడు— అది నిజమే.

విరూపాక్షరాయడు—ప్రభువు ఎదట మునుపు మిక్రడులాగ మనేలేనాటి. ఇప్పుడు భృగ్యుడులాగా—(అశోక్ క)

ఆచ్యుతరాయడు—విష్ణుగంగా నెల విక్రిస్తున్నా తమరు, అందరి మీదా పర్యవేక్షణం చేస్తూ దొడ్డమ్మగారు ఉండగా—(అశోక్ క)

విరూపాక్షరాయడు—పెద్దన్నయ్యగారు కొలం చేశారు. తెంటనే నా కేబుల్ దిగులుపట్టుకుంది. చదవి పోయినట్టా. కొత్త ప్రపంచంలో పట్టా కనపడింది. అంతటనే నాకీ సంతోషం కలిగింది. ఇప్పుడు, ఇంకా యెప్పుడెప్పుడనేనీటిలో ఉన్నాను. ఇంకా ఎనిమిది కోట్ల అలకు గాని పట్టాభిషేకం కాదు. అంతకాలం యెలాగ గడవగలకో మేమీ లోనడం లేదు.

అమృతరాయడు—(చికిగు దైవట్లు తోగుతుని ఉంటాడు)

విరూపాక్షరాయడు—ప్రాచీనంలో అక్కడ కొత్తగానే ఉండవచ్చు. అయితే, నువ్వు లమ్మన యీ పూర్ణో కట్టే లమ్మదం కంటే అక్కడే అక్కడే నయం. ఇక్కడ ఉంటే సరాఫ్ నతా, అక్కడ ఉంటే స్పాఫ్ నతాను. అంటే, విజయనగరపురువులకు మండలేళ్ళగుడుగా ఉండినా, అక్కడ మట్టుకు స్వేచ్ఛ అసంభవించవచ్చు.

అమృతరాయడు—దొడ్డమ్మగారు తమిళు విడిచిపెడతారా?

విరూపాక్షరాయడు—మొగట బాధం లేనట్టే కనపడింది; కాని చిరకే సస్పెన్షన్ అయితే అలా విధంగా వచ్చు. నేను తెల్ల పోదానికి ఒప్పుకుంటా నేనే నాకు ప్రాప్తిం ఉంది.

అమృతరాయడు—తమరు తెల్లమన. దొడ్డమ్మగారు నా కలం టి పది చెప్పినా నేను ఒంటిగాల్చిపోతాను. తమ నుంటే నేను అనేక సంగతులు చెబుకోవచ్చు. తమరు నమ్మి దిద్దకా గని అరిచివున్నాను.

విరూపాక్షరాయడు—తమిళు నేను దిద్దడమా! ఎంత మాట గల విచారా? అమ్మగువమ్మంగు కంటి మర్చి లేకపోయినా, దొడ్డమ్మగారి కంటి సలహాదారులు లేకపోయినా, విశాల మైన యీ విజయనగరసామ్రాజ్యం సమగ్ర విశాసగా పోలింగలగు. తమ ప్రసంగి వారు తెలుసు. దొడ్డమ్మగారు సమమీన చాలా అం పెట్టుకుని ఉన్నారు. అమ్మగువమ్మంగారిని దండవాధుడుగానే ఉంచడమా, మహామంత్రిగా ఏర్పకడమా అనే సమయం ఇంకా తేలలేదు. కాని అందరింటా ఒకటి సమయం స్పాఫ్ నతనస్తా గని నేను దృఢంగా చెప్పాలను.

అమృతరాయడు—ఈ కలలోనవ యెక్కడి?

విరూపాక్షరాయడు—పోయినవారు పోయినా, ముటుంటి పదిపోదానికి కల్లకా" వని చెబుతూ, కడిగారు, నేను మీయం బాగా అలోచించవలసి ఉంటుందని చాలా గట్టిగా పిమ్మించినాను. అమానుష దొడ్డమ్మగారికి వచ్చింది. అమ్మగువమ్మంగారికి చంపినాడు గుగా ఉండడానికే ఆశ్చర్యమయి ఉన్నట్టా లోస్తుంది.

అమృతరాయడు—అంటే?

విరూపాక్షరాయడు—మంత్రాంగం తమ స్పాఫ్ నతలో ఉంటుంది.

(అమృతరాయని ముఖం వికసిస్తుంది. ముఖం పక్కకీ తిప్పుకుని తీక్షణంగా చూస్తూ ఒక్క క్షణం అలోచించి, కనపడినవపడట్టు తల ఊపుతాడు. అదిగని పెట్టి విరూపాక్షరాయడు పెదవులు తిరిగి చివర వైపు లెగినట్టాడు.)

అమృతరాయడు—అయితే, తమరు తప్పుకుండా యిక్కడే ఉండాలి. తమరు దొడ్డమ్మగారి చెల్లెలి నుమాట్లు. నాకు బాగా సన్నిహితులు. ఇదిగరలో మనకు గల పరిచయం, యీపది సేను లోకాల్లోనూ దృఢతన స్నేహంగా, మాన్యుచెందింది. పైగా, దొడ్డమ్మగారు మా అమ్మగారిని సొంత చెల్లెలుగా చూసుకుంటున్నాను. అంతేకే నేను తమర్ని విడిచి ఉండలేను.

విరూపాక్షరాయడు—దొడ్డమ్మగారి వృద్ధయం కేవలమా స్నేహమయం. దురదృష్టవశాన చిన్నదొడ్డమ్మగారికి అవకాశం సో పడలేదు కాని—(అక్కడ)

అమృతరాయడు—చిన్నదొడ్డమ్మగారు, మొదట్లో చిన్నమ్మ గారికి, మా అమ్మగారికి కూడా ఎంతగానే ఉంటూ వచ్చారు. నాయనగారు సముగులూ సుగురులూ కనక సరిపోయింది. కాని, లేకపోతే స్పాచ్యురై తేర్చిది సామాన్యసంపాదనకు అలాకాళాలు లేకపోవును.

విరూపాక్షరాయడు—కాని కృష్ణరాయలవారు చనిపోవడం సామ్రాజ్యానికి చాలా వ్యర్థం. అంటే తమరు సామాన్య లని కాదు ముందుడే.

అమృతరాయడు—అనేక యుద్ధాలలో, నేను, చిన్నన్నయ్యగారికి ఆ నేక సందర్శనలు తప్పించాను.

విరూపాక్షరాయడు—నే నేగిను! అంతేకే కదివగూ, దొడ్డమ్మగారు సమమీన చాలా అం పెట్టుకుని ఉన్నారు. కాని కృష్ణరాయలవారు లేని లోపం సాధారణమైనది కాదు. అమ్మయ్యగారు ఎంతేకే అంతటి అజ్ఞ యిచ్చాకో, దానికి అం కలిగించినవారెవరో, ప్రతీదానికి మంచిచెడ్డలూ, సాధ్యసాధ్యాలూ, బాధసౌఖ్యాలూ, బాగా విచారణ చేసి అమ్మగువమ్మంగారు మాకు మాట చెప్పకుండా అపని కంటనే యెంతేకే నెగవేల్చించితేలా వాడూ బాధకా లేదు. కాని చాలా పొగసాటు జరిగిపోయింది.

అమృతరాయడు—నా సుండలసినదే: కాని పెద్దన్నయ్యగారు అధారా లేమీ లేకుండా అలాగ అనుమానపడడంబారా తమరు అమ్మగువమ్మంగారు మాకు చెప్పకపోవడం మేమీ తమ కనుమానం కలిగించవంద లేదు!

విరూపాక్షరాయడు—అంతా ప్రభుత్వశక్తిగా ఉన్న నేనేమీ చెప్పలేకుండా ఉన్నాను. పెద్దన్నయ్యగారు అలాగే అజ్ఞ యిచ్చడం దొడ్డమ్మగారికి మొదట్లో తెలకలేదు. తననా తెలికాటప్పటికి అంతా అయిపోయింది.

అమృతరాయడు—అలాగా!

విరూపాక్షరాయడు—తెలిసిన తరవాత నాకు చాలా విచారం వాగు. ఇక వదినగారి విచారం చెప్పడానికి శక్యం ఏకాదు.

అమృతరాయడు—విన్నవోడ్డువృద్ధులగారికి అనుమానం—(అక్కోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—అవునవును, విన్నాను. కాని రామ రామా! అది పోక్తి నీలాపనిత తప్ప మరేమీ కాదు. అపాపం కంటివద్దా కూడా వోడ్డువృద్ధులగారికి అంటును. నేనది చాలా గట్టిగా వాదించగలిగను. అది అలా జరిగిపోయినందుకు వారు చాలా ముఖ్యులైనారు. ఒక విధానం కాదు. సాయం పోవడం, నీలాపనిత గానం—(అక్కోక్తి)

అమృతరాయడు—కావచ్చు.

విరూపాక్షరాయడు—తమను సంగతి కనిపెట్టే ఉంటారు. ఎక్కడవారిలో వోడ్డువృద్ధులగారిని చెప్పి యిద్దరై పోక్తి—వారి. ఇప్పుడు కృష్ణరాయలవారే ఉంటే పిల్లవాడి పేరుమీదుగా తమ వద్దను స్వామీశ్వరపరిపాలన సాగిస్తూ వుంటున్నారే, తాము రామా, పృష్ఠా అనుకుంటూ నిశ్చింతగా కాలం వెళ్ళిపోతున్నామని పిలుచు ఉండే వనీ వోడ్డువృద్ధుల గమకుంటున్నారు; కాని వైకృంతలైన వేరుగా ఉన్నది.

అమృతరాయడు—అయితే పెద్దన్నయ్యగారి సంతకం వోడ్డు వృద్ధులగారికి మొదటే తెలిసి ఉంటే అది జరిగి ఉండవచ్చునన్ను మోటు.

విరూపాక్షరాయడు—ఇంకా సంతేపామా! అనుట, అన్న గారి కేనా యీసంతకం స్వయంభుతకాదు. ఎవరో బోధించి వినన్న పాడుచేసేవారు.

అమృతరాయడు—తమ ఉద్దేశం—(నిమగ్నతాడు)

విరూపాక్షరాయడు—తెలవడం అంటూ వస్తే తమకు తెల నాలి.

అమృతరాయడు—నాకు గూడా ఏమీ తెలవదు. నా కింతవ ాకూ రాజకార్యం లంటే శ్రద్ధ కలగలే లేదు. దివాని కొక్క మాటు అన్నయ్యగారి దర్శనం చేసుకోవడం, తరవాత స్నేహితు లతో వివారాలు.

విరూపాక్షరాయడు—అవును. రాజకార్యాలలో ప్రవేశిస్తే యిక నిద్రాహారాలకు కూడా తెరపి ఉండదు. అవి మీక పడేదా కానే రాజపుత్రులకు సుఖం.

అమృతరాయడు—అన్నయ్యగారు బహిష్కరించే ఇప్పుడేనా— (అక్కోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—నిశ్చయం. ఇప్పుడైనా తమకు బెంగా లొక్కొచ్చేదు. తమకు ఉక్కిరిబిక్కిరి కాకుండా, కార్యభారం తమ మీద క్రమాంతరాలలో మోపబడిన దని నేను వోడ్డువృద్ధులగారితో మనవిచేస్తాను రండి.

అమృతరాయడు—అక్కడే దక్కలేదు. వారితో నేను రలా మనవిచెయ్య నేడదు. పెద్దన్నయ్యగారు పోవడం తోలే నాకు అటల

మీది దృష్టి పోయింది. బాబయ్యగారు, వార తరవాత పెద్దన్నయ్య గారు స్వస్థియంగా రాజ్యపాలన చేశారు. వారి అక్లిష్ట నేను భంగం కలగనివ్వను.

విరూపాక్షరాయడు—తమ గంత పని చెయ్యగలిగు. సమగ్రమయ్యంగారు కూడా వోడ్డువృద్ధులగారితో తమ విషయం చాలా దూరం మనవిచేసినట్లు తెలిసింది.

అమృతరాయడు—నాకు తప్పకుండా మనవిచేస్తాను. నే నుంటే వారికి చాలా ప్రేమ ఉన్నది. తమ తమ్ముడైన గోవిందరాజయ్యం గారితో సమం గా దిద్దుకున్నారే వారు నన్ను. వాళ్ళకి వారి పొగా తెలుసు.

విరూపాక్షరాయడు—ఇక్కడ ఉండడమే వస్తే అది అచ్యుతం టుందా! నరసరాయలవారి ఆంధ్ర తమలో తమకు వాగ లేదు.

అమృతరాయడు—నేను దాన్ని బాగా చూడతాను. నానందిక వోడ్డువృద్ధులగారికి బాగా మనవిచెయ్యాలి తమరు.

విరూపాక్షరాయడు—అది తమను సెల విప్పించాలి! ఆవశ్య మాను.

అమృతరాయడు—నా కిప్పటికీ సెలవు ఏయచెయ్యండి. మిల్లి యింకోమాటు కలుసుకుందాం.

విరూపాక్షరాయడు—చిత్తం.

అమృతరాయడు—సెలవు.

విరూపాక్షరాయడు—సెలవు.

(విరూపాక్షరాయడు అక్కడే ఉండిపోతాడు.

అమృతరాయడు అవతలికి వెళ్లి నుండి యొక్కి- హాడు తీస్తాడు.

విరూపాక్షరాయడు—అబ్బో! పెద్దయ్యగారే, పెన్దనంవలకు ఎనకుపెట్టే రకమే. (తలపంకించి) ఓహో! (అమృతరాయడు వెళ్ళిన తైపు చూస్తూ) పెంకిననం చూపించా వరకే నున్నాకూడా ఏకైకపు. బాగ్గత్త.

లోపలకు వెళ్ళిపోతాడు.

అర్రో రంగం

(కృష్ణగుసయ్యంగారి భవనం. ఒక గదిలో సులపు బద్దంయెదట మంచుని ఉమ్మరును కూర్చుని సులపు లవ్వు మొదలలో ఉన్న పూలవండ గవరించుకుంటూ వుంటుంది. గానీ తాంబూలపు పళ్ళెం శుద్ధి ఒక పక్కాని మంచుంటుంది)

సులమలమ్మ—ఏమే?

దాసి—బాబయ్యగారు వచ్చారు అమ్మా!

సులమలమ్మ—అలలమీద ఉంచు పళ్ళెం.

(అమ్మడు వదింపి అన్నమ్మ వస్తాడు.)

సులమలమ్మ—ఓహో! ఎక్కడవాదపతులు సులమీద వచ్చినట్లు వ్నారు.

అప్పున్న—అవును. సర్వసేవాధిపతిగాను చిన్న అమాత్యురాలు గారి దగ్గరను చేసుకోవడానికి వచ్చారు.

తీరుమలమ్మ—అయితే నెలవు పొందకుండా వచ్చారే?

అప్పున్న—నారాక తెలిపే వచ్చానే!

తీరుమలమ్మ—తెలియబరిచినంత మాత్రాన నెలవు పొందినట్లేనా?

అప్పున్న—అవునవును. నాది తప్పే, తీయించింది.

తీరుమలమ్మ—బాగానే ఉన్నది; కాని సర్వసేవాధిపతి అంత వారు చేసిన తప్పులకు సులభంగా మన్నిన దొరకడు, తమకు వగలం విధించాను. మళ్ళీ నేను నెల విన్నదాగా తమ టిక్కడనుంచి కదల దానికి వల్లకాదు. తమకు పెద్ద ఫాయలాలోవారు కనక రావత్తుడు. అతనిలో నయచెయ్యండి.

అప్పున్న—తను నెలవుప్రకారం మనులుకుంటాను. (కుర్చీమీద కూచుని) పెంతెనం చేస్తే తీయింకా పెరిగిపోవచ్చు.

తీరుమలమ్మ—అదీ బుద్ధిమంతుల లక్షణం.

(ఇలా అంటూ అతని దగ్గరికి ఒక కుర్చీ లాక్కుని కూచుని) కథలు చెప్పండి.

అప్పున్న—కథరా? నానీతి యిప్పుడు అడకతెరలో వట్టలా గుంది.

తీరుమలమ్మ—ఏమి?

అప్పున్న—మూడునెల సైన్యం సిద్ధంగా ఉంచు మని మీ బాబయ్య చీటి పంపాడు. అయితే నెలవుం రెండు గడియాలలో కాక లనినడుం దని మీఅమ్మ కథలు చెబారు.

తీరుమలమ్మ—అయితే?

అప్పున్న—నే నిప్పు కేమిటి చెయ్యడం? ఇద్దరి సైన్యం పంపితే ఒకటి ఒకరు—(అర్థశ్రితి)

తీరుమలమ్మ—మాఅమ్మగారికి, మాబాబయ్యగారికి కష్టం పెంచడానికా మీ ఉద్యోగం?

అప్పున్న—అలాగే వచ్చింది—పోనీ, యిద్దరి అడ్డాపాడా ఏక స్మరిస్తే?

తీరుమలమ్మ—అడలా నీలవుకుందీ?

అప్పున్న—ఎరేం చెయ్యనా?

తీరుమలమ్మ—మా అమ్మగారూ, మాబాబయ్యగారూ కూడా మీకు సమానమే కదా?

అప్పున్న—అవును. సమానమే.

తీరుమలమ్మ—అయితే, ఇక మీకు చిక్కనగా ఎమిటి?

అప్పున్న—కాకమీ?

తీరుమలమ్మ—ఏమీ చిక్కు లేదు.

అప్పున్న—ఎలాగా?

తీరుమలమ్మ—ఇద్దరికీ సైన్యం పంపితే ఒకటి ఒకరు ననక్కుంటారు.

అప్పున్న—నేను చెప్పే గదే.

తీరుమలమ్మ—కనక మాఅమ్మగారు కావా లన్న కానిలో మా బాబయ్యగారు కావా లన్నది తీసికెయ్యండి.

అప్పున్న—తీసికేసి?

తీరుమలమ్మ—కేసం మా అమ్మగారికి పంపండి.

అప్పున్న—కాస్త్రం చెప్పినట్టుంది. ఇది అంతకంటే అపాయకరం.

తీరుమలమ్మ—మరి యీమాత్రం చిక్కు వరలించుకో లేనివాని తగుడు నమ్మా అంటూ ఉద్యోగాని కలా సిద్ధపడ్డాడా?

అప్పున్న—(మొగం పక్కకి తిప్పుకుంటాడు)

తీరుమలమ్మ—అధికారం అంటే అట లనుకున్నారా?

అప్పున్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తీరుమలమ్మ—దబ్బంటే అలా వుండేదా?

అప్పున్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తీరుమలమ్మ—అదీనదాని! బదులు చెప్పకపోతే అదో తప్పు అవుతుంది. తెలుసా?

అప్పున్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తీరుమలమ్మ—ఒక్క గడియ మీకు వ్యవధి ఇచ్చాను. అలోచించుకోండి. (ఎడటచూసి) నిమిషంలో వస్తా నుండండేం. (తది వెళుతుంది)

అప్పున్న—మహామంత్రి కూతురు. యుక్తలకు లోటా! పురుషుడైతే స్వామ్యాలు నిర్బంధగల జాతకం.

తీరుమలమ్మ—(లోపలకు వచ్చి) మానీలం వదిల వచ్చిందండీ.

అప్పున్న—అలాచనుకోసం. కదూ! మాట్లాడుకోండి నేను తెలిపాతాను.

తీరుమలమ్మ—మేమే అవకలిక తెచ్చాం, మీరిక్కడే కూచోండి.

అప్పున్న—వద్దవద్దు, మీరే యిక్కడ మాట్లాడుకోండి. (లేస్తాడు)

తీరుమలమ్మ—వల్లకాదు. మీకు వరకం, తెలుసా?

అప్పున్న—తీయించండి. (కూచుంటాడు)

తీరుమలమ్మ—(ఎడట చూసి) రావచ్చు వదివా!

(అతడు నీలమ్మ పురుషవేషంతో వస్తుంది)

నీలమ్మ—అన్నయ్యగారు మమ్మల్నొక కంటితో చూస్తూ ఉండాలి.

అప్పున్న—అందు కడ్డేమిటి చెల్లాయీ! నానీతికి తగిన సాయం చేస్తాను.

నీలమ్మ—అడ్డం రాకుండా ఉంటే అది పదివేలు. సాయం ఏమాత్రం చేసినా కోటినుజేతే.

అప్పున్న—సాయం కూడా చేస్తాను.

తీరుమలమ్మ—పోనీ, మీరొక మాట అవకలిక తెల్లండి.

అప్పున్న—ఎక్కడ కూచోనూ!

తీరుమలమ్మ—ఈపాటకి మీయిస్తాను.

అప్పున్న—మహాప్రసాదం. (తెలిపాతాడు)

(నీలమ్మ అశ్చర్యంతో చూస్తుంది. శిరుమలమ్మ గంభీరంగా చూస్తుంది)

శిరుమలమ్మ—మానోవదినా!

నీలమ్మ—(మామంటూ) ఇంకా మానో మంటావా?

శిరుమలమ్మ—(పల్లెం యెదుట ఉంది) తాంబూలం వేసుకోవదినా!

నీలమ్మ—నువ్వే యిలా అంటావేం వదినా! నాదశ నీకు తెలవదా?

శిరుమలమ్మ—నిశ్చయం అయేదాకా—(అగ్గికి)

నీలమ్మ—ఇంకా సందేహమే?

శిరుమలమ్మ—కోయగూడేలూ, వెంమగూడేలూ పెదకడం అయిందా?

నీలమ్మ—అంతా అయింది. నాపాపం పండిపోయింది. ఇక ఆసంగం యొక్కత, మనస్సు, దీక్ష చెడిపోతాయి. అగ్నివశో త్రంలో ఉరకడానికి బయలుదేరి వచ్చాను. వ్యవహారం యెదుగు శిరిగిలే యిదే కడపారం. యోగం ఉంటే మళ్ళీ కలుసుకుంటాం. ఆత్మయ్యగార్ల సెలవు పొందడం అయింది. ఇక నీ ఆశ్చర్యచనం కోసమూ, నీ సెలవు కోసమూ వచ్చాను.

శిరుమలమ్మ—శుభం. నీకు జయం కలుగుతుంది. నీకోరికా, నీపూనికా తప్పకుండా నెరవేరుతాయి. నీచాకచక్రం యెంత మాత్రమూ వ్యర్థం కాదు. నీసాహసం ప్రవనీయమే అవుతుంది. నీమొగమీద కళ్ళ యేమీ తిరిగిపోలేదు. మా అన్నయ్య బతికే ఉన్నారు. నువ్వు చుహారాణిది అవుతావు. సందేహం లేదు.

నీలమ్మ—అంత అద్భుతమూ నాకు వదినా! దాని మాట అలా వుండనియ్యి. ఇది యుగలిపిమక్కి నిద్రవేళ, ఆలస్యం అయితే కాళ్ళం చెడిపోతుంది. తోరగా సెల విచ్చి పంపెయ్యి వదినా!

శిరుమలమ్మ—నిన్ను విడిచిపెట్టలేను వదినా! కానీ నువ్వు కొండంత పనికి పూనుకుని ఉన్నావు. కనుక అడ్డుపెట్టను. వెళ్ళిరా. నీకార్యం సఫలం అవుతుంది. నువ్వు మళ్ళీ యిక్కడికి వచ్చి నాకు సంతోషం కలిగిస్తావు. ఏమీ అనుమానం లేదు.

(శిరుమలమ్మ. నీలమ్మ కొలింపుకుంటారు. ఒక ర్ని ఒకరు విడిచిపెట్టలేక, విడిచిపెట్టలేక విడిపోతారు. నీలమ్మ వెళ్ళిపోతుంది.)

శిరుమలమ్మ—వదిన కిది చివర పరీక్ష. రాత్రి నుదు, రా కెలాం దాని కెలాంటి గళ తెచ్చిపెట్టామా?
.....ఉసురు తగలదూ అవురీకి!

ఏడో రంగం

(యక్కమ్మ నగరు. ఒక గదిలో కుడిదొక్కలో మంచి రక్తం కారుతూఉండగా “వచ్చాను బాబోయ్” అంటూ పోకి దాని హాలంబుతుంది. “ఏమిట, ఏమిట” అంటూ పరుగుపరుగు వచ్చి యింకోదాని దాన్ని పట్టుకుంది.)

మొదటిదాని—దొక్కలో పొడిచాడే! వచ్చానే! పేసులు పైకి వచ్చా యేమో చూద్దా.

రెండోదాని—పేగులూ లేవు. చట్టుబంపలూ లేవుగాని—యేదీ? చూడనియ్యి! (చూసి) పెద్ద గాయమే. ఎవడే పొడిచి నవాడూ!

మొదటి దాని—ఎవడో నాప్రాణాలకు దాపరించాడే నాణ్ణి పాలెయ్యి! (ఏడుస్తుంది)

రెండోదాని—ఎవడే వాడూ?

మొదటిదాని—ఎవడో అమ్మగారి మట్టా న్నన్నాడు. “బాగా ఉన్నావుటే గంగూ” అంటూ వచ్చాడే వాడి దుంపతేగా.

రెండోదాని—నువ్వరగవు!

మొదటిదాని—వాడి మొగం నేనెప్పుడూ చూడలేదే. అమ్మ గార్ని చూడాలనగా అనుమానం కలిగి, అదీ యిది అడుగుతూ ఉండగా అడుగుంటూ బుల్లిబాబు ఇలా వచ్చాను. వెంటనే అచ్చి న వచ్చివాడు, కైలాసు దూసి బుల్లిబాబుమీదకి ఉరికాను. గట్టి మని నేనడ్డుకెళ్ళాను. తప్పిపోయి ఆపోటు బుల్లిబాబు చేతికి తగిలింది. రెండో పోటు నా కిక్కిరి తగిలింది. ఎలా పోయాడే వాణ్ణి కోనియ్యి!

రెండోదాని—బుల్లిబా లేమయిందట! ఆ పాయం కిలగలేను కదా! (వెళ్ళిపోతుంది)

మొదటిదాని—నమ్మా ఉంటే నమ్మ విడిచి వెళ్ళిపోతావుటే!

రెండోదాని—ముందు బుల్లిబాబు సంగతి చూడాలి. లేకపోతే మన పని ఉప్పుపాలేకే. ఓర్పుకో, చూసి వస్తాను. (వెళ్ళిపోతుంది)

మొదటిదాని—(లేచి) నాకొడుకోయ్! నాకుసుకోయ్! నేనిక బతకనకోయ్! నాప్రాణాలకు వాడికిడ దాపరించా డ్దకోయ్! (ఏడుస్తూ లోపలకు వెళ్ళిపోతుంది)

నవ్వెం

అర్థా!

కాకినాడలో జరిగిందని చెప్పబడే నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు విషయము “కాకినాడపరిషత్తులు దీనివిషయంలో ఔదాసియించువించు అత్యధికంగా నీవ దిం”ననీ, “అవ్యవసరంవారసాహిత్యపరిషత్తులో చనవిషయం కాన్యక్రమంలో చేర్చిన లేదని వ్రాశాం. పీ.కె. ప్రభుద్రావిప్లవంపాదకీయంలో ఈసందర్భంలో కొన్ని సంగతులు తెలియజేయబడి ఉంది.

మొన్న, ఇక్కడ జరిగిన దన్ను నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, అవ్యవసరంవారసాహిత్యం కాకదని వాచంటివాళ్ళ దగ్గరికి కొందరు వచ్చారు. మాకు చేర్చిన చందా యిచ్చుకొని కొంతమంది నవ్యులైనాం. అంతే.

అవ్యవసరంవారసాహిత్యం అనేది ఒక మాత్రం మా సమాజంలో కానీ, సభాకాన్యక్రమం ఏర్పాటుచేయడం కానీ, అవ్యవసరంవారసాహిత్యం కానీ, నవ్యసాహిత్యం చేయడానికి ఒకరిని అవ్యవసరంవారసాహిత్యం నిర్ణయించు. దీనిని తెలియలేదు. అవ్యవసరంవారసాహిత్యం కొందరిని నవ్యుల చేర్చేందుకు కాన్యక్రమం తెలియలేదు: టిక్కెట్టు ఇచ్చలేదు. కాన్యక్రమం జరిగించడంలో గాని యింకాయేర్పాట్లలో గాని అవ్యవసరంవారసాహిత్యం అవకాశమే దొరికే లేదు.

విషయనిర్ణయపరిషత్తు అనేది జరిగిందా? అనేది పేర్కొనాలి వాటి విషయమే చచ్చిపో, నిండుసభలో నైవా సప్తా యని అనిచాము. అది లేదు.

నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, నవయుగంలో అన్ని భావాలవారిక అక్కడ అక్కడ ఇచ్చి, ఏదీభంగా భాషను వాస్తవికతను అభివృద్ధిచేయడం కాన్యక్రమం, నిర్ణయం చేయాలి. కాకలనివంత కాన్యక్రమం అవ్వాలి. చేయి నలమగంట: వ్యావహారికాంధ్రమునకు ఒక పద్ధతి, ఒక దారి లేక, ఎవరికి వాడ స్వంతభాషను ప్రాంతీయ లేదా అవ్యవసరంవారసాహిత్యం అన్ని నవ్యులు ప్రాయంగా నెట్టుకుని మునిగిపో ఇప్పుడు వేటి కొత్త అక్షరాలను కన్పించుకోవడం, విజ్ఞానకాన్యక్రమం, తత్వచారిత్రానుబంధం ధించి. భాషలో లోపంగా ఉన్న ఎన్నో పాఠభాషికలదాన్ని సృజించడం, మొదలైన అవ్యవసరంవారసాహిత్యం పనులను చేస్తు ఉన్నవి. కాన్యక్రమం దిండ్లు దేవతలన్నీ-తత్వకాన్యక్రమం, ప్రవృత్తకాన్యక్రమం, చరిత్రల మొదలయిన వన్నీ ప్రకటించి వాస్తవికతను అభివృద్ధిచేయాలి. ఇన్నిటిని సోపానీయం ఏవో కొన్ని పాటల పద్యాల మాత్రం నవ్యసాహిత్యం అని నిర్ణయించ జరుగుతోంది.

అవ్యవసాహిత్యపరిషత్తులో నీవండే సమచిత్రభావాలు లోపాల సహించి. విశాలస్థానియంట్ ఈపరిషత్తు నవ్యసాహిత్యానికంటేక పరిషత్తు అవుతుందనే అభిప్రాయం ఉండేది. కొంతమంది మనస్సుల మయ్యాయి.

చేర్చిన సంగతిమట్టుకు చెప్పు: సమాధిం తప్ప, ఇతరవిషయాలలో అవ్యవసరంవారసాహిత్యం ప్రయేయం లేకుండానే అక్కడ జరిగింది. యాజమాన్యం అంతా అసభావాయకులయిన కొందరు నవ్యులే వారికి ఉచితం అని సోదించ విధంగా జరుపుకున్నా రని వింటు

న్నాము. అవిషయంలో కాకినాడపరిషత్తులమీద, అవ్యవసరంవారసాహిత్యం బాధ్యత పెట్టడం వ్యాధి మేనా?

కాకినాడ } చిత్రీకరించవలెను.
అంత-అంతే } మా. నెల. పీ. క. రంగారావులు (నవీలు)

(ఈలేఖ చూడగా, మొన్న కాకినాడలో జరిగిన నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు నిర్వహించడంలో అవ్యవసరంవారికి ఎలాంటి జోక్యమూ లేనట్లు, చందా నిర్వహణలో వారి పని ముగిసినట్లు, వైగా, వారిలో అనేకులు నవీయులు గాతేనట్లు, రావాలన్నా ప్రవేశాని కనకాశాల కట్టించు పేటలో నెట్టుకుంటూ ఉంది. ఇంకేకాకుండా “యాజమాన్యం అంతా అసభావాయకులయిన కొందరు నవ్యులే వారికి ఉచితం అని సోదించ విధంగా జరుపుకున్నారని వింటున్నాము” అనేమాటలకు అవ్యవసరంవారిలో అనేకులకు ఈసందర్భంలో అసంతృప్తి కలిగినట్లు, అది అయితేగానీ ఉన్నట్టు స్పష్టమై ఉంది. అయితే: అవ్యవసరంవారసాహిత్యం బాలకుల పెండ్లిమిబాధాపాపంకాకగానీ స్రవించడంలో శకు నవ్యులకి వచనాలు వినిపించి ఉన్నారే. కాన్యక్రమంలో ఒకరైన నవయుమంతలు అచ్చునవయులగానూ కూడా ఒకటిరెండుమాట్లు వేడికి యెక్కి ఏవో కొన్ని సంగతులు సెలవిచ్చిఉన్నారు. అయినవ్యవసరంవారసాహిత్యం గానూ చెబుతూ ఉన్నది ఎంతవరకూ నిజం? అచాన్యక్రమంలో కన్యకం అబద్ధమని కానీ, నిజం అని కానీ నిర్ధారణగా చెప్పడానికి మానీమా అధారాలు లేవు. కానీ వచ్చి ఉన్నవారేనా అవ్యవసరంవారసాహిత్యం, సమాజంలో, అంటిముట్ట నట్లు సులభమంతలో ఏవో కొన్ని అసందర్భాల్లో తేర్చదీసెట్టు దీని పల్లవిగా అవగాహన అవుతోంది. నిజానికి అలాంటి నవ్యులేకా అందడమే వస్తే అవ్యవసరంవారసాహిత్యం, కాన్యక్రమం కూడా అవకాశం కాన్యక్రమం ప్రకటించడం చాలా అవసరం. నవ్యసాహిత్యనిర్మాతలకు అంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు అదరంగానీ, ప్రోత్సాహంగానీ కలిగించడం లేదు. అసలు, వారి కంఠంలో సానమే లేదు. ఇలాగే పీఠంలో అత్యవసరంగా ఏర్పడిన నవ్యసాహిత్యపరిషత్తులో కూడా కొందరు నిరంతరకాన్యక్రమం చేయాలని చెప్పా, అవ్యవసరం యిచ్చిన అవ్యవసరంవారికి కూడా అందులో తిగింప బాధ్యత లేకపోవడమా-ఇలాంటి నవ్యులేకా కొంతమంది కానీ. కాన్యక్రమం యొగని మునిపెండితులకు కనపడకపోయినా, తెనుగుదేశంలో యిప్పుడు నవ్యసాహిత్యం చుట్టూ పాటి సమకాలంలో పెంపందుతూ ఉంది. దానిపల్లయులలో చాలామందికి చిత్రింపసాగించ కూడా కలుగుతూ ఉంది. ఈకొరంధంపల్ల నవ్యసాహిత్యమునకు ఇప్పుడు పరిషత్తు ఏర్పడడం చాలా అవసరంగా ఉంది. ఏర్పడనే ఏర్పడింది కూడానూ; కానీ అందుకులే పాపంనా వచ్చుట ఈఅసందర్భా లేదులే!

సంపాదకుడు)

దీక్షాచార్యుడాయకుడే వీరసాక్షయయోగ్యుడగువాడు. భటాదిగ తరంగా వీరసమయి అస్మాద్యంతకాలేదు. వీరసము ఉత్తమప్రకృతి అంటే “ఉత్తమా చమత్కారాశ్శయభాయకతయరసాంతరాదుత్కృష్టా ప్రకృతి స్వభావాయద్య” అని కూడా అర్థంచెప్పవచ్చు. అని శ్రీరామచరణుడన్నాడు.

అలంకారికులు చేసిన సంఖ్యావపద్ధతినిబట్టి గమయ తరతమ భావమునుగడ, అనుల గమయలో స్వపరిభాగము లేనట్లే తరతమ విచక్షణకూడా ఉండరాదు. అయినా అచ్చరవాదంలో మూడిరి ఉపాధిభేదమునుబట్టి క్రమికతతప్పదు.

“శృంగారచాస్యగిరుడొక వీరాద్భుతధయనకాః” అని కొందఱు “శృంగార వీర కరుణామృత” అని కొందఱు “శృంగార చాస్య కరుణారాద్రవిభయనకాః” అని కొందఱు ఇష్టపచ్చిట్లుగా వరుస పలుకుతూ అట్లాంటి క్రమికతానుపధానంలోని స్వారస్యాన్ని కూడా నిర్ణయించారు. కాని సాహిత్యసాంప్రద్యంలో వీరరసము మాచక్షరములో మొదటిది.

శృంగారిను తరువాత ప్రాధాన్యమును జవాదరణమును వహించిన గణాలలో ఇది మొదటిది. అందువలననే తర్క-వాగ్విమరురసాంతరశోత్కృష్టస్వభావాన్ని దీనికి అంగీకరించాడు. వీరరసము నకు ఉన్న ప్రాధాన్యవిషయమై సామాన్యముగా ఎవరికి అనూయ ఉండదు. దీనికి ఇంతప్రాధాన్యం ఎందుకరావాలి? అని కూడా లోకం ఎత్తుచున్నది. దీనికి ప్రాధాన్యం తగ్గిట్లు కనపడితే కారణం ఏమిటో? అనే లోలోచన కలుగుతుంది. ఇచ్చటి వీరసవర్ణకాలంలో వీరసాన్ని సురించిన అంతకే లేకపోవటం భాగతకాంక్షగ్యం.

వీరరసములో ఉత్సాహముస్థాయిభావము. ఇది అచాంతాప్రగ్ఘయములో ఉచటములన అభిమానికమైన అనందము దీనిలో ఉంటుంది. ఉత్కటావేగములో కూడుకొన్న ఉత్కటేచ్ఛసంసాగరజడ్యంయితే సహజముకావచ్చు. జన్మాంతరనామనా రూపమయన ఈనైసరికేచ్చ ఉదాత్తత్వమును సంగపాదిలి కవితమును అగర్భయాయము చేయ గలుగుతుంది. ప్రాక్షన్పీయే పూజాపాకామగతమయితే అధ్యాత్మికమైన ఇన్సూకూడా కలుగవచ్చు. నైసరికాధ్యాత్మికేచ్ఛలనున్న మూర్ఖుభేదమును వీరాచాంతరప్రభేదములబట్టి మమము నిర్ణయించుకోవాలి. అన్ని విధములయిన పీఠేదములలో అధ్యాత్మికేచ్ఛ సమస్తమైన సంగపాదించుతుంది. నైసరికేచ్ఛలన ఒక ధర్మము లోనో, దానములోనో, యుద్ధములోనో, విశేషసక్తి కలుగవచ్చు. సాంప్రయోగికమైన ఇచ్చి వీరభేదములలో ఏకతేజవ్యాపి. ఈఇచ్చి వీరసామాన్యమునుబట్టి ఉండదు. సాంసరిక—జైవమానిక—అభి

సంస్కృతల మయితే శ్రామికు పొందిన ఉత్సాహము పరిపుష్టమువా చేరనే సంతిమట్టుక. అట్లాడు ఇచ్చలలో తనకు అభియోగకేచ్ఛసంస్కృతల ప్రమేయం లేకుండా సాధ్యశక్తములన, పరాంగభావము పొందుతుంది. మతమును పరార్థమున నునరణమున.

అందువలన తదస్యవిషయకేచ్ఛ అభిమత పరార్థానుగతము కావలసి నదే. ఇట్లాతుకు సావలంబం ఇవ్వటం అధికారి అనుగ్రహం కొరకేగా.

ఇది కాక అవార్థకేచ్ఛనుకూడా పరిగణనలో చేర్చాలి. ఇచ్చా సముచ్చిత్తి అనుకరణ ప్రభావమువలనకూడా అవుతుంది. పూర్వ కాలంలోని అదర్శపురుషుల అనుకరణం, ఇచ్చటి మహనీయుల అనుకరణము నైసరికమైన ఇచ్చను పోషించి అస్వాదపథంలో ప్రాధాన్యము పొందివుడు ప్రత్యేకంగా ఎన్నుకలసిందే. ఒక దొంగతనం ఇందులో శౌరభముతుంది. “అహమేనవిభో” అనే అచాంతాప్రాంత తనకు ఉండటం కాక లోకము అనుకోవాలని దాంభికేచ్ఛతో ఉండటం. తనప్రవృత్తి ఎట్లాఉన్నా సరే శ్రోత్రయచాందసవేషం చేసి “ఏడు అమాయకుడురా” అని లోకాలను నుకునేటట్లు ప్రవర్తనచేసి తెలగాన్యలమూడిరి. ఈదాంభికేచ్ఛానుగతమైన ఉత్సాహము రససార్వభౌమస్థాయిత్వముతో ఉండి అస్వాద్యము అవుతుందో కాదో భావక భ్రాంతి నిమిత్తించాలి.

ఉత్కటావేగవిషమైన చిత్తవృత్తి జైన్నత్యాభిలాషతో ఉండగా, కలిగే అనుభవములనుబట్టి ఉత్సాహోపాధులనుబట్టి వీర రసమునకు కలిగిన ప్రభేదములను అలంకారికులు అనేకరీతులుగా సంఖ్యానించారు. భరతుడు “దానవీరం ధర్మవీరం యుద్ధవీరం తదైవత, రసవీరమపి ప్రాహుప్రకృతి విధమేవ” అన్నాడు. “దానధర్మయ్యుద్ధయయాచమమసిత్తశ్చతుర్థ” అని విశ్వనాథుడు రచనగాధరంలో “...చావోవీరరసస్యశృంగారరసస్వేదప్రకారా నిరూపయికుంకళ్యంతే” అని వ్రాసి సత్యపాండిత్యం వీరములను గూడా పండితరాజు ఉదహరించాడు. ఆచార్యులు ఇంతకేనో తృప్తిపొందలేదు. దానదయాధర్మ సత్యవిద్యాతపాయత్న త్యాగయోగ్యమానసప్రదూషకలాగానాహించి సత్యర్థక విత్కృతభాధకీ వీరములను వ్రాసి కొంత వీరముకూడా గ్రహించుకోవచ్చున్నాడు. “నచైవసాన్య సంఖ్యాత్వంద్యోమః” అన్నాడు—రసభేదభావము శ్లేషము అనుసరించిన రసత్వపుల్లము అలంకారికులకు అలంకారమేనట అవంతృప్తులను ఇంతకేభాలు ఉహించవచ్చు—ముఖ్యమైన భోజనవీరం కలిగిపోండి అట్లా కలగలవు చేయదావాన్ని పూకు తక్కువసంఖ్యయింపడం.

అలంకారికుల అభిప్రాయములో వీరరసమునకు ప్రాధాన్యము ఉన్నది. రూపక శ్రేణిలో సర్వప్రధానమైన నాటకములో వీరశృంగారములనే ప్రధానముగా ప్రతిపాదించాలన్నాడు. అనంద వర్ధన మతానుసారంగా సర్వరసయోగ్యత నాటకానికి ఉన్నా శృంగారవీరములలో అన్యతరము ప్రధానప్రతిపాద్యముయితే నాటకానికి అనితరశోభిలగుతుందని సహృదయులు అంగీకరించుచున్నాడు. శ్రవ్యకావ్యమార్గములోకూడా ఒకప్రక్క శృంగారవీర శోకకళవీరం సామాన్యంగా సమానంగా పరుగెత్తుతున్నది. శృంగారంమూడిగా వీరరసంకూడా అపారకూ అనుభవపథంలో అంబ

మైన దీని ప్రాధాన్యం అనుమానవ్యుత్తో అందరిలో అనుమానం కలుగజేసింది.

కౌచిత్తపరీక్షరసములలో అత్యవసరమని అనందకరమగు సోప జ్ఞతో అని శాసనము చెప్పినాడు. ఎంతకీ త్రవ్వకమునివీరగమనా వ్యా కౌచిత్త హరిన్యం కలుగుకొన్నట్లయితే లభింపబడుతున్నట్లుగా ములో మాదిరిగా దుమర్తాగము శోకావతరమునుండి. “ప్రసన్న మధునిధిరానాశీకర్షణః” తిరునామం గా ఘటనాదీశ్వరం విలపనం పొందాలి. కౌచిత్తము గవోపనిషత్తు. అకౌచిత్తము రసభంగకారము. అకౌచిత్తవ్యవస్థకథలలో దివ్యచిత్తము పనికిరాదు. గ్రంథములలో స్వీకృతమైనవికంటే ప్రబంధప్రఖ్యాతము కావాలి. నాయకుడు ప్రఖ్యాతిగానూడు కావాలి. ఇట్లాంటి విధానములలో కవివ్యామునిడుకాదు. లేకపోతే చక్కపడి వెలివుచ్చి కలువకే పోతాదని ప్రాచీనుల తలచారు.

శోకావతరము మన గ్రంథాలలో చూడటానికి వర్ణంపట్టినది మనచిత్తాను. మన అదికావ్యము పీఠికవిభంధము “మహాశ్యాం భావత్యావ్యవహారానముచ్చతే” అని ప్రసిద్ధిపొందిన భావతమ విశేషమే. ఈ లోకు మహాగ్రంథములను అనుసరించి యుండేదన వాస్తవం ప్రాధానంగా లేకపోలేదు. రాజాగ్రయంలో ఉన్న తస్మానంపాంతు కవిచింత్రులు రాజువారాసారంగా కొన్ని కొన్ని గ్రంథాలలో గృంగారానిక ప్రాధాన్యం చూపించినా పీఠిక అంత గా అత్యధికంగా కావలయు మనం సంతోషించవలసిగిచ్చి. గుర్తుల స్వభావంలో మాడుకొన్న అబలాజనంతో అవసరం లేదని తలచి కవిశృంగారకరమనిభవనం ఉన్న గ్రంథాలలో స్త్రీలకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వకలనుకుంటే వేటికాలపు స్త్రీలు కొందరు మాటలతో వాదని నిరసింపుతారు కాని వారి ఆభిప్రాయంలో ఇట్లాంటి సీగ భవితో ప్రకాశించిన అవవాడు గోచరంలేదు. సంస్కృత కావ్యవాగ్ధ్యయంలో కీర్తనప్రధానకావ్యాలు ఎక్కువగా ఉన్న వేమో అనిపించుకుంది. కాని కావ్యాలలో ప్రభువాన్వయము లేదన గమము సావ్యమై భావనావంధంలోనే విహరించింది కాని ప్రక్షర్తనలో అది నావ్యాపాగం గ్రహించలేదు. అగ్రంధాల నిర్మాతల తాత్పర్యంకూడా అంతే నేమో అని భావం కలుగుతోంది. అత్యున్నత భవ్యతలునారు. వాళ్ళ తాత్పర్యం వాళ్ళకు దీనినించింది.

అగ్రగ్రంథాలలో సంకలన చామకంపే ముందుగా సుందర యాలలో పూడా వీరనావేదన కలుగుతుంది. “అక్షప్రబంధంలో వీరకవం ప్రధానపురావర్తంగా ఉన్నది.” అని చెప్పటానికి ఆర్థ మలయన గ్రంథాలు మనకు ఎక్కువగా లేవన ఉంటాయి. గానము సుఖీకంగా రాజ్యపరవాలన చేసారు. ప్రజలు సుఖమై గృంగార మనులయినారు. వ్యాపారంలేలేదు కాట్టి పాలకులు పనికి వేరలలో అంతఃపురకార్యాల లేవపుడు భక్తిపరులయినారు. పీఠికా త్యావ్యాన్ని అంతగా తలచుకోవలసిన అవసరం లేకపోయింది కాబట్టి.

పల్నాటి వీరచరిత్రలోని ప్రాథమిక చామకం అవగాహన కాదని ఎవరూ అనరు. శ్రీనాథుని కలము పర్వతోమఖము. ఒక

ముఖముతో గృంగారమును తెలుపించింది. రంధవదానిలోనుండి అభివ్యక్తిమయిన వీరకవము యూర్తము కరుకుట్టి వీరచరిత్రలో వీరావసం చేసుకున్నది. ఏకాదేశాస్వాదములో అంతలేన అంధప్రజ వీరకవమునకు చెప్పుచూపించింది అని అవసరం వీరకవంలోకని చేయవలసిగదని కొనుతాను. పలనాటివీరులని బాలుకు నిర్మాగన గుడయినాడు. కావ్యంప్రాదీలోని కార్యాగ్రంథము నిత్యనూతనమే. జంతువుకొంటే మాడుకొన్నా చిన్నిపరట్టికథ వినవుతు కన్నెలయినా. చిన్నిలయినా “వీరాగ్రహణముచేసి” అని అనిపించుతారు. బాహినికీ పీఠికా అంతించితే గుడైతలు నిష్క్రితలా అందరూ తెల్లని ఉత్సాహం పొందవలసింది. ఏమీ అట్లాంటి వీరగ్రంథా లు ఏమీ? అనేమాటకు ప్రాధాన్యంలో స్వానం కలికే పుష్కరాలు యును కనుపంటున్నాయో?

కల్పిత పరిశోధకుల లక్ష్యాలుబాటు వెరకటంలో చామకంను త్రవ్వకం వీరగ్రంథాన్వేషణంలోనూడా చామకాదా? అని అభిప్రాయం ఎందుకు ప్రశ్నించవలసివచ్చింది. మహాశ్యాంపాంతు అట్లాంటి వీరకృషిచేసి మన్యులను తమ అమన్యకత్యాన్ని పరిశోధక త్యాన్ని గృహలరచకునియన్నారని వీరమాత సంతోషించి వానం అక్షగ్ధించుకుంది. దానికాక మానిక పరిశోధకులు ముగ్ధాగ్రయల మౌనగలుగుతారా?

ప్రక్షుతకాలికవాగ్ధ్యయంలోని కొన్ని సీమిచ్చి నాలుకాలలో కీర్తనం ఉన్నదని తప్పు కలయినా కన్నెలమనవచ్చు ప్రధానంగా “నేను” అంటూ కీర్తనం ప్రకాశించలేదు. వేటికాలవరత ప్రయోగకవిత్వంలో వేటికల అనే స్వగారవేమిన్ని వీరనూడా చేసుకోక తప్పించకాదు.

ఇప్పుడు పీఠికాగ్రంథం ముక్తికంతుతో ఎటుగోడ్ల పూడిపెట్టుతూ వీరానిక స్వాగతంవచనం చెప్పవలసివచ్చిన అవకాశం వచ్చింది. కాక చల కీర్తనకీ వివరంలేదు. వాల్ల ఆధ్వర్యపూరితేలా వాల్ల కొట్టుకుంటున్నాను. అనున కవితమారులు పవరనోరామ పాల లో వీరకవము కలియలేదు. కొందరు అరసలేశున్నా అది అది పులానకోలలో కలకపెట్టుటలేదు. అదిగ్నమై అట్లాలు చామ కొన్న ముగిలొక అస్వావల అవసరం పొందిటానికి రసితో లేకుండా ఉన్నది. ఈఅవేశముతో మాడుకొని పర్వవేటిలను చేస్తూఉన్న ఏకాక్షరలకు అవగ్రహంగమ కలుగలేనే అదన్నయలేదు. అంధప్రజలలో అంధత్వము లేదుకాని అనేకము విస్మయ కాతేను. తెరకవితాలోను నుమరబాటులేని అనుమన కన్నెలలో వదరు మాడుకొనలేదు. కాని లోకము బుద్ధుడైనవెనది. వీరాన్న ముకావలయును. పిపాసువు అయినది. వీరకవము కావలయును. మనకీ కన్నెలలో ఉన్నది. వీరాజనము కావలయును. పీఠికా గమ గుడయిన కవితకు ఇంకనూ యులుండరా?

కాటక ఏకటితోకలిసి పూర్వయోగములలోని గూహితమై నిలవవలె ఉత్సాహకీర్తి ఉండేంది ప్రదిపం తెలుగులవాడ, నిర్విలాకం వచయపడకపోయినా వీరకావ్యదేశకవమౌనా అప్పుడే అప్పుడే అకవినిగ వీరకావ్యమున గానింపజేసాడు. అప్పుడు వీరపాత్రలోని అమృతమును అంతలే మనం నందరి త్రావింపజేసాడు.

అర్థా! నమస్తే.

దక్షిణభారతమునై-త్రతాపి తెనుగు నట్టింట 'ఇంతంతై ఇక నింత యై మరియ దానింతై' విలయతాండవం చేస్తూఉన్న హిందీని ఎదుర్కొని-ప్రచారణల తేనె పూతలోఉన్న కట్టుచేసును విచ్చిచెప్పి మారు తెనుగునాటి పగులును దక్షిణం-చదానికి చేసిన యత్నమునకు చాలాసంతోషం.

మీవలె మనపూరుగు కర్ణాటసాహిత్యపరివ్రు మదా హిందీను, తల్లిచేమున కనుక్కు-ని పూర్తిగా హిందీని ప్రగమిస్తున్నదని వింటే మీమార్గం అనఘమైనదని తెలుస్తుంది.

ఒక యెగలో దేబీయులంతా ముగ్గులై ఆపమార్చమునకు దొరికిపోతూఉంటే ఒక అభిజ్ఞ సాహసీకుడు చేయలవినపనిని మీరుచేశారు. మీరు తెచ్చిపెట్టిన ఈసమస్య ప్రత్యాంధ్రుని హృదయాన్ని ఒకడొప్పు ఊపింది. అనుకులం గానో-ప్రతిమాలం గానో. హిందీని ఉంచవలసిని బోటు-నడకల-నడిబజారా? ఆసేప్రశ్న, కదన్నా తెనుగునాగ నల్లగుండెను పట్టుకు దిగబాగుతున్నది. సంతకర్తరంపెగా నాయించిన మీధంకా అందరికీ వినిపించింది. ఇకచాలు. ఈయేటితో ఈచలమును ఇంగ్లీష్ ఆంధ్రదుస్సోతైపు వదలి ప్రముద్ధాంధ్రుని అవ్వగన ను ఆనందించండి.

ప్రస్తుతాంధ్రరంగస్థలం చాలా తప్పుదారుల డిబోయి మిక్కిలి హీనస్థిలో ఉంది. ఆంధ్రతృప్త తననాడి తడవి, తెనుగుకల తనలోవోయం వెనకి యనరంగస్థలాలను మంచిస్థితి గెంటుకు రావలసిన బాధ్యత ఆంధ్రప్రముద్ధులదని యెలుగైతై చాలాటి. ఇదివరకు మీరీ నూనన చెయ్యకపోలేదు. కాని హిందీని యెదుర్కొన్నంతపట్టు నిపించగలేను. అనాట్యువిషయం అనుచుకును దాటి ఎంతోదూరం రాలేక పోయింది.

హిందీని ఎదుర్కోగనడం పరిమితప్రయోజనమే. ఇది ఒక్క-ఆంధ్రకైత్యమును మాత్రమే నిలుపుతుంది. ఆంధ్రరంగమును బాగు చేసే ఉద్దేశం మాత్రం, అపరిమితప్రయోజనము-ఆంధ్రసాగర్వసోదానకమును, కనుక హిందీని అటుకవరకే దీక్షిమా-ప్రయత్నమునూ, తెనుగు నాటకాల దీనస్థితైపు ప్రస్ఫుండి-ప్రస్ఫింపండి. గానాటకరేయిక్క పూర్వాపరదీక్షితై తెనుగురంగాల సోరణి: సాహితీకి నాటకగతులు కంట్లాట్యనాటకాలు కలాయివటం ౧. ౨. ఒమస్సపాదు ౬ ఆంధ్రసభ్యత ౭ తెనుగుటాకీలు ౮ టాకీలు ౯ టాకీ నలును ఇట్లాంటినాటిని గురించి ఛచ్చిరంగా విమర్శించ న్యాసాలకోరి రప్పించి మీరు వ్రాసి ప్రముద్ధాంధ్రద్యారా తెనుగు రంగాన్ని మనమైపు చేయండి. ఆంధ్రుల కోరికగదా వట్టిపశు ప్రస్ఫుల్లతనే అవశ్యితి తప్పించడానికి మీకైతి వినియోగించండి. మహ్మద్భావముతో ఈసలవాలను చూచి ఇందులోని ఏదైనా ఉపాదముయైతే ఆంధ్రప్రముద్ధుల కండించండి.

గామనంద్రపురం } ఇట్లు, మీ హనుమదింధ్రకంటి

(మామిటలు హనుమదింధ్రకంటిగా రాసిన యారేఖను మీను చాలా సంతోషంతో ప్రకటిస్తున్నాము. ఇందులో, వారు, నాట్య కళకు సంబంధించిన అనేకవిషయాలను శీఘ్రవర్ణయ జరిపి ఒకదానికి తేనెలవిన అత్యుత్కృతిని చాలా స్పష్టంగా నిరూపించారు.

తెనుగుదేశంలో నాటకప్రవర్ధనాల ప్రాగంధం యిలాహా నిన్నా కాను. నటులు కావలసినంతమంది తయారై నారు. ద్రష్టలన్ను లక్షలకొద్దీ తయారై నారు. నాటకప్రజీతల సంఖ్యనూడా చాలా యెక్కువగానే ఉన్నది.

మనవారలో నాటకాభిరుచి, ఒక్కొక్క-నటుడు, ఒక్కొక్క-ర్యాద ఒక్కొక్క-తేనెం తెయ్యడానికి సూత్రనిరూపాయలు నిక్కచ్చిగా కమలుచేసేటంతగానూ, నాటకప్రవర్ధనాల కింట్లాట్య చేయడాని కనేకుల సోటిలపడేటంతగ్రహానూ పెరిగింది.

కాని ఒకటికే కళమీద దృష్టి లేదు. పైగా ఒకలో-ఒకంటే ఒకలో-ఉన్న గోతు మిదా చెడిపోతూ ఉన్నది.

ఇవారో నాటకం చూడడానికి తగ్గడం అంటే సంతక కైత్యం-గోసంగిపాటలూ, గానబలిసటప్రలాపాలూ వినిపించెలా ఉన్నది. తెనుగుజాతి యానిషయంలో ముందుకి అడుగువెయ్యడం లేదు. వన క్రి-దిగివారడం మదా లేదు. పక్షి-పక్షి-లకు రూలుమా పోలో పుల్లూ పల్లీలు కొడుకులా ఉన్నది.

సంగీతానికి దక్షిణదేశంలో గల ప్రత్యేకకర్తాటకక్తును పరిమాదగ పొందించిన మహామభావుడు, ఆంధ్రుడు: కాని మన నటులకు కర్ణాటకసంగీతం అంటే అన్న ద్వేషం కంటేనూ ఎక్కువ ద్వేషం. పోనీ అంటే సాంమాన్యానకత్తు వారికి కొరతవి: లేదు. అటు ద్రావిడభాషామటు బానికీ-విశేషమిది అజరిపు తెనుఆంధ్రభాషకు సంగీతాని సంగీతానికి కివ కిలవ ద నే జ్ఞానమే లేదు మనవారికి పైగా, ఏసంకరరాగాలలో తియడమే గాని మన నటులలో అనేకులకు అక్షరజ్ఞానం మదా పూర్తిగా లేదు.

నాటకప్రజీతల సంగీత చూడా మంటి ఇంకుకు తెగివట్టుగానే ఉన్నది. ఇప్పుడు ప్రదర్శించే డే అనేక నాటకాల కరైలకు కాత్రు భానం లేదు. శ్రుతపాండిత్య మేనా లేదు. లోకానుభవం అనలే లేదు. దీనికే గోడు మన నటులు అనాటకాలను ఇష్టం కచ్చిట్టు మాట్లాడేస్తారు. కవనంలేసినీ పద్యాలు, పద్యాలనుకీతేసే పాటలు. అనాటకాలనా బంగిబాయినుంగి కలకత్రానుంగి డిస్కోనుంగి దిగు మతీయియ చాకరకాలకు అనుకరణలు. పైగా కథాపాటికే మాట్లాడెయ్యడం. రెండుమూడు నాటకాలలోనుంచి ముక్కులు తీసి ఆత కడం. కొత్త భాగాలు చేర్చడం.

ఈ నాటకప్రజీతలూ, యానటులూ తెగివట్టు ద్రష్టలు. అంత మందిద్రష్టలూ సంగీతంకోసం వెనుకూన్నా రందామా, వారిలో నూటికి నొంకైపోయ్యంకుగురు చేరుపొందిన గాయకులు ఎచ్చి ఉచితంగా నాటకచేరి చేస్తూన్నాడంటే అతీపుకే చూడకు, కవిత్వంకోసమూ, భానాల కోసమూ వెనుకూన్నా రందామా;

అవిషయాత్ వారసగులు. పోనీ, కథాకోశం వెనుకన్నా పెంపొందా. వారలో ఆ కృష్ణుడే కనపడదు. కాని నాటకాల నిండిపోతుంది. కల్పాక్షిగు ధర్మానాథుడే నిండుతుంది. “నాకోసం యుగమంది కచ్చాలో” అని నిలువకు గిన్నె మునుగుతుంది.

ఈ నాటకపు నృపాలకల, చిరకీ, కీర్తికా, దాగులకుగూడా లాభం కలుగుతుంది. కాని కళలకు ఏమీ పుట్టలేదు.

మీరే చూచినా, ఇంక చూచినా మన చిత్రకళకు గూడా నాటకాలలో హిమగ్రుణ్ణమే కనబడుతు ఉన్నది.

ఈనాటికి చూస్తే ప్రబుధులైన హనుమదిగ్రుణ్ణి గురించి యువకులూ అధునికాంధ్రవాద్యులూ ర్యాసలలో మంచి భాగ్యము కలవారే అవేన కలగనింతో అర్హులైనారు.

అయితే ప్రబుధాంధ్రులకు ఈనాటికి తెలిసిపోలేదు. ఈనాటికల్పము, యాద్రయ్యులూ కూడా కేసిపోలేదు. హనుమదిగ్రుణ్ణి గురించి కూడా ఈనాటికి నృసింహులూ, కాని వారు అప్పుట్లో ఇలాగ ప్రతి చెయ్యలేదు.

గ్రామీణ సంగీతం సైబరస్ సెంటిలో గలమట్ల సత్యనారాయణ, పి. పి. గారి ఆశ్రయము - నాటకానికి ఆనాటి వ్యాపక ప్రతి ఉమ్మా మేము. ఈనాటికి అప్పులను పారించి ఉన్నాము. దాని మీద మామిద్రులు కొంచెం గురించి కుటుంబం రావు లి. ఏ గాని రెండు మూడు వ్యాసాలు, చాలా బలగలవి రాశారు. అంతే.

ఆపడు మరకలూ అవిషయం కలిగి చేసుకోలేదు. కాని ఏదే నాటకం గాని ముగిలు మూర్తి ముకు యాపడయం నూచిస్తూ కచ్చాగు.

నడ. ఇప్పుడే కిమి మించిపోలేదు.

మామిద్రులు. హనుమదిగ్రుణ్ణి గురించి మూడు సమయం చేసి పన్నది నాటకానికి సందర్భించిన చరిత్రకు మట్ల ప్రారంభాన్ని సం చెన్ను వాడు. నటలకు సం దర్శించిన పక్షి అనియాలలోనూ నాటకాలలో సం దర్శించిన అన్న అంగలలోనూ, సీకళమగ్గునూ, నాటకానికి అన్నిటా, ఒక్కొక్క నాటకాన్ని గురించి, ఒక్కొక్క నాటకం గురించి కృష్ణాక్షరం లేకుండా బాధ్యత కలిగి రాయాల్సి వ్యాసాలకు అన్నిటా ప్రతిభిస్తాము.

కలకాండం కలకాండం కలకాండం చెయ్యాలని హనుమదిగ్రుణ్ణి గురించి గండిల్లు. అదర్భభూతంగా కూడా చెయ్యాలని మామూలు.

నాటకాలలో నాటకానికి అన్నిటా గురించి కూడా మన చూపుచెయ్యాలని ఉన్నది. తమలో అనేక కలకాండం అంటే దైత్యులకు ఏమీ నిగహ లేకుండా ఉన్నది. నటలకు అప్పుడే తల విరుగు కట్టిపోయారు. కాని కళియూడు తెనుగుటాకీలు చూడడానికి పక్క

చూసుకున్నారు. కాని తమకు తెలిసిన భాషలో అనేకలు రావడమే. చిరకీ తెనుగుటాకీల గల పక్షిపల్లలతో పిన్నిపిట్టలంతవరకూ వెళ్లి పోయింది. రాష్ట్రాన్ని లైవ్ అన్యభాషలవారు మన ఉమ్మడి దోమ కోడానికి ఏవుపాయాని కనా అంగీకరించి నిర్దేశమతాకు, ఇకతల మతో పుట్టలో చెలామణి కాలేక వారి నాగ్రియమింపని ఎంగిలి మెనుకులతో పుట్టపడేవాని మనలో చాలామంది కనబడుతున్నార. మన యాద్రయ్యుల కదలింపకోవాలి. హనుమదిగ్రుణ్ణి గురించి కూడా యాపడయం ఉన్నదే వున్నాను.

చాలా సంగీతం. ఈనాటికి సంబంధించినవాటిలో విషయభూర్ణి పై ఒక్కొక్క నాగ్రియానికి మేము అయిదేసి రూపాయల పాత్రానికి యిస్తాము. వ్యాసంలో భాష, తెలి, హేనునివ్యాసం, నిర్దేశాంధ్రం భూగోళ వర్ణన సరిగా ఉండాలి.

భూగోళం - ఈనాటికి యిస్తూ, మామిద్రులు హనుమదిగ్రుణ్ణి గురించి, హిందీని గురించిన ప్రాంతాల్లు యి కట్టిపెట్టటం గని మాకు మూడు చేరాలి. కట్టిపెట్టాలి.

కాని కీలులేదు. అది కట్టిపెట్టడానికంకా సమయం రాలేదు. కాంగ్రెస్సును మట్లపెట్టి, పక్షిపల్లలను చంపేసి, వాటినినే తమ భాషన ప్రకటించాలని కట్టప్రయత్నాలు చేస్తూ వున్న హిందూస్థానీల కంకా మననాగు నూపాతం నేర్పడ లేదు. ఈమధ్య కాంగ్రెస్సు అధ్యక్షునితో కలిసి చుట్టూ హిందూస్థానీలు కట్టి ఇక్కడ పాత్ర త్రయ సేయాలనుకు పుండుకున్నామి వెళ్ళారు. వారు మన లిపుల కూడా యెప్పుడు తెలుగు మాట్లాడారు.

అయితే ఇది యెంతో కాలం అక్కరలేదు. గుంటూరు కట్ట రాలలో యవకులు హిందీని పూర్తిగా యెదిరిస్తున్నారు. కాని గ్రెగ్గు అగ్రహిందూస్థానీని ప్రామాన్యం యిస్తూ యెంతోవిపూ అక్కడే సుదాసులూ ఉన్నది. కనక తత్వక్షియలైన దాక్షిణ్య తల్లప్రమాణాలు హిందూస్థానీల మాయానాగులలో యిరుక్కు-పోతున్నారు. గాని పోనీకాన్ని ప్రేమించే యువకులకు ప్రపంచం అంతటితోనూ సంబంధం ఉన్నది కనక - ఉండేటిరాని కనక నా హిందీ నిగుడయోగినా, దుర్భాకమడాన్ని పూర్తిగా గుర్తించుకున్నారు.

ఏది యేమయినా, ప్రబుధాంధ్ర, యిప్పుట్లో హిందీ ప్రామాన్యం విడిచిపెట్టలేదు.

సంపాదకుడు)

“నిజం? నా కడే కల్యాచింది నుమి.”
 “దుస్తుకల కాదుగదా!”
 “జెల్లాపడి దేశభక్తుడయ్యాను.”
 “పోనోండి. మీ సుతూపాలం కలలో నైనా నీరిందే.”
 “కలలోనూ కథలోనూ నీగదాని కమండి?”
 “విదేశ కథ వ్రాయడం మానుకుని కలలుంటున్నారా?”

“అదే—తెల్లవారేపటి రాయలీ, యేం రాయనా అని చూస్తున్నాను—అప్పుడే ఒంటికింటింది.”
 “కన్నపడి కనుక్కున్నా కల గానీ పోయిందేమేం? అదే నీవుని రానేనీ పడుక్కుండి.”
 “చబాపి-చిరజీవుమంట్రీ-బాగా నెచ్చేవు!”

తెలుగు డిల్లు*

చిరమనైపు కామేశ్వరరావు బి. ఓ. ఏ. డి.

‘తెలుగు డిల్లు’ అను పేరుగల పుస్తకం ప్ర. ౧. ౧౯౩౯ లో ప్రకటింపబడింది—అంటే ఇప్పటికీ సుమారు మూడవవంద్యులకంటే అన్నియిందిన్నమాట. ఇది డెమోస్టోసెస్ రంగా పులల పుస్తకం. షెడర్ వెయిట్ కాగితాలు. తోలు బిందు. ఈ పుస్తకం ముచ్చటించేది పుటయిన సంవత్సరం మొదట ప్రకటించబడింది. కర్తావ్ర ఆపరిచి కన్నీటి నీటి పెకలైంది చెయ్యబడ్డాయి. చందాదారులను ఈ పుస్తకం రు ౧౦-౦-౦, ఇతరులకు ౧౪-౦-౦, ఇతరులలో అనేక కాగితాలకల్ల పుస్తకాలు ఎక్కువ గురించగా నుండేవి.

‘తెలుగు డిల్లు’ రాజమహేంద్రవరం కాపరమైన వైస్రయిచ్చాన్ పురా సీతారామయ్య గారిద్వారా వుంది. వారి స్నేహితులైన ప్రీతిపాద ప్రీతి వ్యక్తిగతాత్మకంగా దాన్ని చూడడానికి సీమనకచ్చారు. ప్రీతిగతాత్మకమంది పేరు సీమనని దానిలోని సంస్కరణ తెలియ చేస్తున్నాను.

‘తెలుగు డిల్లు’ రచించివాయిన దేవు అయ్యన్న. అయ్యన్న యింటిపేరు పుస్తకంలో యొక్క-దా చెప్పబడినది. కాని అయ్యన్న వంశంవారే సీతారామయ్యగారు. అంతే అయ్యన్న యింటిపేరు ఎర్రవారన్నమాట. ఇతను మెరకపేటి తెలంగాణులమడు. అయ్యన్న పైనికోట్లోగి. బిరుదులతో కూడా అతని పూర్వీకేను మతేదారు మోసనరూర్ బహదూర్ అయ్యన్న.

‘తెలుగు డిల్లు’ను అయ్యన్న రచించడానికి కారణం మేమిటంటే ‘పురాతన ఘట్టముల తరుమా’ (పుట 1) అనునమచ్చింది. అంటే, అప్పటికే అమలలో వున్న పైనికే పదాలు మార్చివేయబడి కొత్తపదాలు యేర్పరచబడ్డాయి. ఈ పదాలు పైనికల కంటే తెలియజేయవలసివుంది. ఈ కొత్తపదాల మొదట హిందూ భాషలోకి అనువదించబడింది. ఈ ‘యందు సానీతములు తెలంగాణ ప్రతిటముగా గోచరము కావు’ (పు. ౮.) ఈ విషయం తెలుసుకొని మేడర్ బాప్ కర్లియందు అడ్డ ప్రకారం యెవ్వరుకూటర్ తుక్-కోర్ ౮-౩-౧౮౩౬ నాడు అయ్యన్నను పిలిచి డిల్లును తెలుసుకోని సురంజనలనిందని అనబచ్చాడు. అంతే అయ్యన్న హిందూ

సానీ అనువాదాన్ని తీసుకొని ‘యందు సానీతములు అబద్ధభాషను నిర్మించాడు’. కాని అయ్యన్న మిగిలిన ‘యంగీకారములకు హిందూ సానీతములకు కల్పన చేసినాను’ అన్నాడు. (పు. ౮.) సీని అర్థమేమిటంటే, పైనికే వారభాషికపదాలన్నీ యంగీకారములు. వాటిలో కొన్నిటికి హిందూ సానీతములు కల్పన చేశామన్నమాట. అంతేగాని ఈ పుస్తకం ఇంగ్లీషులోంచి తెలుగు చేశామని అర్థంకాదు. ఇంగ్లీషు వారభాషికపదాలకు వ్యాఖ్యలు దా రాశాడు.

తెలుగు డిల్లును చిన్న ఇంగ్లీషునీకే వ్రాసి. అది యెవరు రాశానో మనకు తెలియదు. కాని దాంతో అయ్యన్న యాభిప్రాయాలలో ఎంత త్రిమపదాద్దో తెలుసుకొని: ‘ఉదాహరణలో వుంటూనే ఈ అనువాదం చెయ్యబడింది. పదిలేని వాలుగుపడియెలా—యా దేశపు తీగోప్పనిసే. ట్టి మాస్తే ట్టి తూరి తీసుకోవలసిన సముదాయా త్రిమపదాద్దో మే వియోగించబడ్డాయి.’ ఈ మాటల గా యెంతో కన్నపడి అయ్యన్న యీ తెలుగు డిల్లును రాశాడు.

ఈ పుస్తకం ప్రత్యేకంగా బ్రిటిష్ పైన్స్ లోని సెలెబ్రేషన్లు అయిన కోసం రాయబడింది. దానికి కారణం గ్రంథికర్త యిలా చెబుతున్నాడు. ‘యంగీకారావార యొక్క శబ్దములు కొన్ని కొన్ని చోడపడక పోతవిగనుక యెయ్యక-పనిలోనున్న అటంగం చేస్తూవుంటారు మరన్ని పాక ముందూ అవుతూవుంటారు. అందున గురించి కొన్ని శబ్దములు. మాత్రమే సంగ్రహించినది. మనుష్యానయమందు చరిత్రాపునందు చేయె యందుకల్ల యంగీకారావార యొక్క శబ్దములకు యందు సానీతములు కల్పన చేసి యెయ్యక-పని అక్కరపడి సమంజసి శబ్దములు లిప్యయినవైనది. మనస్సులో యిదిన్నీ తోచునది నది యెమంటే. పుడకలముల అభ్యాసము యాదంతులో మిగిలి వాడిక లేనందుచేత నడువడిగా యెల్లప్పుడు శివాయును కనులో తమరచడేటమనటి భాషలో నిర్మించవలసి’ (పు. ౩.) నడువడిగా యెల్లప్పుడు శివాయును కను అడేటమనటి భాషలో అంటే అర్థమేమిటంటే, సీనియలు అలవాటు ప్రకారం యంగీకారముల అను పుస్తకం చేత వచ్చారలోనే యాభిప్రాయం ఇంగ్లీషుమిగిలి

* ఈ వ్యాసం ౧౯౩౯ లో రచించబడింది—జి. కా.

వ్యాఖ్యానములు

మల్లీ రెడ్డిగారా?

అంద్రయునివర్షిటీ సేనేటు సభ్యులలో కొందరు, కాశీపడిన జైస్ ఛాన్సెలరుపదవికి, కట్టమంది. రామలింగారెడ్డిగారిని పిలుస్తున్నారని. రెడ్డిగారు ఉన్నట్లులే ఉన్నారని గాలికట్టును.

ఒక విధంగా చూస్తే యిది చాలా ధర్మంగానే ఉన్నది.

ఏమంటే?

రెడ్డిగారి పాండిత్యం యోగ్యతాపత్రాలకు అధిక మయినది.

మైసూరి విద్యాలయంలో పెద్ద ఉద్యోగాలు నిర్వహించి ఉన్నాడు నీకే వారి క్రిస్తిమస్కాలను పరిశోధన చేయకలసిన అవకాశం యేమీ లేదు.

మైసూరి, వారు, చాలా కాలం, ఈ అంద్రయునివర్షిటీలోనే—జైస్ ఛాన్సెలరుగానే పనిచేసి ఉండవలసి, ఇప్పుడు వారిని పిలుస్తూ ఉన్న సేనేటుసభ్యులలో కొందరికి, రెడ్డిగారిని, యావరవి నిర్వహించడానికి తగిన విశిష్టత కనపడి ఉండవచ్చు.

కాని—రెడ్డిగారి జైస్ ఛాన్సెలరుపదవి అకొడిమందికి మారేమే తెలిసినది కాదు.

అది ఒక్కొక్కప్పుడు కొంత రెక్కెనది. నిజమే; కాని ఒక్కొక్కప్పుడు లోయలలోకి దిగినది.

అది మొదలైంది చివరదాకా వడిమడుతులతో నిండి పోయి ఉన్నది.

నిజం చెప్పకలసినట్లే వారి హయాములోనే—వారి హయాము ప్లటే అంద్రయునివర్షిటీ, అంద్రభారతీ ఉన్నాభిన్నాలు చేసేవేసింది.

మరిన్ని. వారి హయాములోనే అంద్రయునివర్షిటీకి పెంచబడినవి—కొరి వచ్చిన వచనం లక్ష్యవారాయణగారి భూరివిరాళం వనకల్పిపోయింది.

రెడ్డిగారి స్వీ-మలే కొన్ని యిప్పుడు ఫలశ్రుతిభాషలు ఉన్నాయింటే కావచ్చు; కాని మల్లీ వారిని తీసుకురావడానికి అది సరియైన కారణం కాదు. ఏమంటే? అధికారి మాట ప్రతిపదర్థం అనుకూలమై ఎంతో కొంత ఉండేనే ఉంటుంది.

అధికారిలలో, రెడ్డిగారు అంద్రయునివర్షిటీని విడిచిపెట్టడానికి అనుమతి కారణం యేర్పడలేదు.

విడిచిపెట్టకూ, వారు, అందుకు కలిగిందన్న కారణం సరియైనది కానే కాదు.

అది సరి అయిన దయ ఉంటే, కాంగ్రెసువారు మల్లీ కొన్ని ప్రవేశపెట్టినా మని భేరి చెయ్యించే దాకా రెడ్డిగారిని పద్యభిభాషలో ఏకాంతవాసం చెయ్యనిచ్చి ఉండవచ్చు.

అసలు, ఏదో ఒక సంస్థ—ఒక ఉద్దేశ్యాన్ని అంటిపెట్టుకుని ఉండి పరమావధి చేర్చే లక్ష్యాలు వారిలో కనపడవు.

౧౯

మైసూరి విద్యాలయ విడిచిపెట్టినప్పుడు కూడా వారు ఇందుకు ఉదాహరణంగానే ప్రవర్తించారు.

ఇంకెందుకూ?

మైసూరిలో పెద్ద పదవులు అనుభవించిన వారు—మంత్రాంగం నిర్వహించా లన్న ఉపలబంతో కాంగ్రెసులో చేసిన వారు—ఒకప్పుడు చాలా పెద్ద వనే చెప్పదగినంత కాలం, పదమాడు జ్ఞానకు ఏకైకసంస్థ అయిన అంద్రయునివర్షిటీకి జైస్ ఛాన్సెలరుగానే ఉండిన వారు ఒక చిన్న జ్ఞానబోధ అధ్యక్షులకు చేతులు చాచే రంటి చెప్పకలసిన దేమి ఉన్నదీ?

పాండిత్యాన్ని ిట్టి క్రిస్తిమస్కాలను ిట్టి మాట్లాడకలసినట్లే రెడ్డిగారు, ఆ పంట్ల యెన్నికలలో పోటీచెయ్యలేకపోయారు. కాని మంత్రాంగం వారిని మంద్రాంగాన్నింటికి లాగివేసింది. ఇప్పుడు వారు దానికి తగిన సరంజాం అంతా చేసుకుంటున్నారు. కాంగ్రెసు “సర్వాభివృద్ధి”లకు లాంగిపోయి మంత్రిపదవి స్వీకారానికి తలదాచుకున్నట్లే రెడ్డిగారు తప్పుకుంటా మంత్రి అవుతారు. ఏమీ, ఎవరికీ పండనంటే; కాని యిలాంటి స్థితిలో, వారు ఇదంతా కాదని మల్లీ జైస్ ఛాన్సెలరుపదవికి నిర్దేశించే చెప్పడానికిన్ని ఏమి ఉంటుంది?

ఇది యీ ఉండగా:

అంద్రయునివర్షిటీ యిప్పుడు చాలా వీధిపట్టణం ఉన్నది.

అది మనజాతికి తగినంత మెరుకున కలిగించా లంటే మొదట ధనం పుష్కలంగా ఉండాలి.

తెనుగువారిలో పెద్దపెద్ద విరాళాలివ్వరినవారైనా కనపడడం లేదు.

నచ్చుచెప్పి దొంగతనంవారి దగ్గరనుంచే పెద్దపెద్ద గ్రాంటులు కొట్టుకురావాలి గాని మరో దారి లేదు.

ఇంతే కాక:

విరాళులన్నీ మెడికల్ కాలేజీల్లోనూ ఇతరయునివర్షిటీలవారైనా అంగీకరించడం లేదు. అకాదమికుల పరమత కలిగించాలంటే, అది కూడా దొరతనంవారి తోడ్పాటు లేనిదే సాధ్యం.

అనేక కారణాలవల్ల దొరతనంవారి ప్రాతిపదికలను జమీందారులు రామలింగారెడ్డిగారిని జైస్ ఛాన్సెలరుగా తేల్చుకుంటే యీ సమస్య సానుకూలపడతాయో?

అంద్రయునివర్షిటీ ఏర్పడ్డ తరువాత మనకు చెప్పుకోతగిన ఫల మేడి కలగకపోయినా, మనవారిలో అనేకులకు సేనేటు, సిండికేటు వ్యవహారాలలో మంచి అనుభవం యేర్పడ్డది. వారిలో అనేకులు ఉన్నతాధికారులు కలవాడున్నారు. జాతీ సేవవిభాగం కలిగితే స్వీ-ములు అలాగే, వాటిని విద్యావిభాగంలో ప్రవేశపెట్టించడానికి దృఢనిశ్చయం లేనవారు కూడా కొందరున్నారు. ఇప్పటి

శుక్లరాజేశ్వరలో రెడ్డిగారి తీవ్రపాతకములను వహించినవారు కూడా కొందరున్నారు. మొత్తంమీద, ఇప్పటి, ఇకముందటి పెన్నెనుండికేటినవర్ణముల ముదపటిగాగ వాక్యార్థములవల్ల మలభంగా లాంగిపోయే స్థితిలో ఉండును. నిజానికి, రెడ్డిగారు మంచి విమర్శనలే. మంచి వక్తలే. అయితే కాంగ్రెసునంటి ప్రజాసంస్థలలోనూ, శాసనసభలవంటి ప్రభుత్వసంస్థలలోనూ ఒక పక్షాన్ని కనుగొని ఒక పక్షంమీదకు దౌర్జన్యం చేసి గాని, రెడ్డిగారు, అన్ని పక్షాలూ, అన్ని వర్గాలూ అతిక్రమించి ఉండి, అందరినీ ఒక్క తాటిమీదకి తెచ్చి, అందరి దీక్షలనూ ఏకముఖం చేసి, అందరి శక్తులనూ కేంద్రీకరించి ఒక ప్రయోజనం సాధించగలుగుతారని చివ్విదానికి వారి గత దీక్ష తీవ్రతలో స్ఫుటమైన సన్నివేశాలేనా కనుపడవు. లేవున్ను.

యూనివర్సిటీలో పెద్ద సంస్థలో చెప్పకోతగ్గ ఫలితాలు కలిగించాలంటే, అది, రోజుల్లో సాధ్యపడేది కాదు. ఎన్నికలు వచ్చిన ప్రదేశానర్థంలోనూ కొత్త పెన్షన్లపై అసంతృప్తి కూడా లేదే, అపెద్దమనిషి యొక్క సమర్థతయినా ఏమీ చెయ్యలేదు. అంచేత, పెన్నె సభ్యులు, ఇప్పుడు “మర్రిఒక చూపు ఇచ్చి చూద్దామని” కాలం విలస తెలుసుకోకుండా పరీక్షలు చేస్తూ చూస్తోదానికి వల్లకాదు.

ఇదివరకే జరగవలసిన పని, కలగవలసిన ఫలితాలు పూర్తిగా నిలిచిపోయి ఉన్నాయి.

రెడ్డిగారి యెంత ప్రబలవిశ్వాసం కలిగి ఉన్న పెన్నెసభ్యులు—రెడ్డిగారిని అవ్వనివస్తూ ఉన్న పెన్నెసభ్యులు—రెడ్డిగారిని బలపరచలేదని ఉన్న పెన్నెసభ్యులు ఈసంగతలను ఏమేనా యోచించారా?

“హిందీమహాసములు”

పదహారేళ్ల క్లుప్తముగా రాని తెనుగునాని హిందీపరీక్షలకు రానీయకుండా పెన్నె, ఓరుగంటి వేంకటకృష్ణయ్య బి. ఏ. బి. ఎల్ గారు స్థానికముదలద్వితీయహిందీమహాసభలో ఒక ప్రస్తావన ప్రతిపాదించారు.

అసందర్భంలో వాటిని ప్రసంగించారు.

“గృహ విండ్లలోపల బొటన ఇంగ్లీషుపరీక్షలకు హాజరగుట లేదా? బి. ఏ. బి. ఎల్ ను చదివినంత మాత్రమున తీర్మానము ఉపపాదించినవారు అంద్రప్రదేశ్ సర్వస్వరమున పాండిత్యము సంపాదించలేదా? పదహారు విండ్లలో లోపల నేపొందినపరీక్షకును హాజరకాకుండా నని యేల అనగా మొదట అంగ్లభాషను చదివి, తరువాత తెలుగు చదివినవారి పాండిత్యము అందరినీ తెలుసుకొనేయ్యుంది. మేము ఇంగ్లీషున అట్టి వానిని పొందినవారము కావుననే ఈ తీర్మానము పెట్టవలసివచ్చినది. మార్కెట్ భాష నేర్పక మునుపే అంగ్ల భాష నేర్చినను, హిందీ నేర్చినను తెలుగుబాలకు కలుగు హాని

ఒకటియే, ఇంగ్లీషు ప్రయత్నశక్తి కలుగ, హిందీ ప్రయత్నముగ పనిచేయుచున్నది..... అంగ్లరాష్ట్రము సాధించు కొనలేక పోయినది. తెలుగునానికము “నేకునా” రూపుమాపితిమి. కొనకు తెనుగు (నాట్య) కళాపరివర్తనలో హిందీనాటకము అడిగింది. ఈ వ్యామోహములో మనము ఏమి చేయును? కనుక మాధ్యమము అకారణము కాదు. బాలకుల పదునా రేండ్లలోపున అంగ్లభాష మానము కొంతేన కుదురుకొను నని మా ఆశ?”

వేంకట కృష్ణయ్యగారి ప్రయత్నం నిష్ఫలం అయిపోయింది. ఇరవై అయిదుగురు మాత్రమే వారి ప్రస్తావాన్ని బలపరచగా ముప్పుయిమండి పెగా దాన్నెదిర్చారు. ప్రస్తావన ఓడిపోయింది. ధర్మమే.

“నేను” “వాడి” అనే భాషలు బుచ్చివారికి ఇంత వివరింగా చెప్పనే అక్కరలేదు. అది లేనివారికి ఇంతకా పెంత చెప్పినా లాభం ఉండదు.

అసలు, వేంకటకృష్ణయ్యగారి “నేనా మొగమేలు సమీపంగా ఉండలేకపోయారు. ఏమంటే? హిందీవిషయంలో పదహారేళ్ల హర్షనగా యేమిటి? పదహారేళ్లకంతకా “యాద్రైయ్యం దాటినా అత్యర్థజ్ఞు” మేనా లేనివారే మనలో ఎక్కువ. వేంకట కృష్ణయ్యగారు, వారంతా హిందీ నేర్చుకోవానికి అంగీకరిస్తారా?

ఈ మాతృభాషను తగినంతవరకు నేర్చుకొని అంగ్లము మరే భాషా నేర్చుకోగూడదు. ఇప్పుడు మన విద్యావిధానం దీనికి తల్లికిందులుగా లేదా అంటే పోరాడదామని రండి. ఇంగ్లీషు తప్పించడానికి బదులు హిందీని గూడా మన పిల్లలకు నూటపోయడం చాలా అవివేకం.

ఈ భాష రాని తెనుగునాడు సామాన్యభాషతో నిర్వహించవలసిన ఘనకార్యం లేమిటి?

ఇది దక్షిణభారతహిందీప్రచారసభవారికి తెలుసు, అయితే వారి ప్రయత్నం తెనుగుభాషను చంపే దాని స్థానంలో హిందీ ప్రవేశ పెట్టడమే కనక వారు పదహారేళ్ల హర్ష కూడా అంగీకరించరు. వారి తాతేదారులూ, వారి బోధకులు విని అట్లే ప్రసాద మని ముని పోయేవారూ అసలే అంగీకరించరు. ఇలాంటి స్థితిలో వేంకట కృష్ణయ్యగారి ప్రస్తావన ఓడిపోవడం అశ్చర్యకరం కాదు.

ఇది గమనించారా? ఈజరిగిది “తెలుగుముదలహిందీ మహాసభ” ట.

ఈసభలో పాల్గొన్నవారంతా, సాంకేతిక వారంగీకరించలే మగాని, జన్మిత శుద్ధాంగ్లము. కాని హిందీమహాసభ అని స్వగౌరవంకోడానికి మున్నెటపడుతున్నారు. “తెనుగునాడు” అనినెంచుకోడానికి యిష్టపడినవారు పదహారేళ్లదాకా తెనుగుబాలకు హిందీ నేర్చుకూడకంటే విని సహించగలరా?

సుబ్రహ్మణ్యం శైలిగారు

మా మిత్రులు, రావుసాహెబు, పింజల సుబ్రహ్మణ్యం శైలిగారు
అకాలమరణము వార పద్ధతును మేము చాలా విచారమున్నాము.

శైలిగారు నిలకడ కలవారు. త్యాగశీలుడు. దేశసేవకులు. ఆంధ్ర
నాజ్ఞులయిపోషకులు.

శైలిగారు చనిపోయినందున కలిగే లోటు ఓపట్టాన తీరదు.

జనవరి ౧౬ న తేదీని కలిసి మాట్లాడినప్పుడు శైలిగారి పీఠ సంక్షేప
హాస్యం గానే ఉండినది; గాని వారి కేమీ అనుమానం లేదు.

“కొంచెం వంటబడుతుంది. అక్కడ కలుగుతుంది. మళ్ళీ చేతనైన
పని చెయ్యవచ్చు” ఇదే వారి నమ్మకం.

ఆప్పుడు, ఇప్పుడు గడ్డిపువ్వున్నది నడుపుతూ ఉన్న ప్రముఖుల
అకార్యాల చూడమీదా వాదనభరించిన అనేక హృదయభేదకం
గా ఉండినది.

శైలిగారు అనేక విధాల దేశసేవ చేశాడు.

ముదర్చినిపుర్రక, చాని వార్షిక సంచికలూ వారి వేదకు అక్షయ
విశ్వాసు.

హృదయ మిచ్చిన మామిత్రులకు కొంత శోరుతున్నాము.

పండితుడా! చిలించబోతున్నా

చో మంతా జనానాలులు పండితుడివైన ఒకరి పెద్ద బాధ్యత
మాపించి. ప్రపంచ మంతా అయినదా తన దృష్టి నిలగించేసింది.

ఈశ్వరుడు అయినమీద ఒక బంధురాలని వివరిస్తోంటాడు.

అయినా: కొంత గురుకులముయ్యలలోమంచి జెయ్యలోకి ఉం
డత్యాగి అయిన. ఈమఃఖాన్ని అయిన సమాధించుకొగలదు. కొద్ది
కోటలలోనే చేరిక వచ్చే తన విధులను అయిన సమాధించుకొగలదు.
అంతా సమాధించుకొగలదు నిర్వహించుకొగలదు.

అంతా గూడా దేశసేవ చేసిన ఆర్థాంగిని తెలుసుకుంటూ దుఃఖ
మీదా మానవం అతి పక్షంగా శోచనీయంగా చేరుకుం దని
అయినకు తెలుసు.

కొని మన పిచ్చిన భాగ్య చనిపోవడం ఎటు కొని వయస్సుని
ఈవిషయ కలగడం—దేశీయుల కిది భరించరానిదిగా ఉన్నది.

ఈమూ ప్రవాసపండితురాలికి మేము ఈశ్వరసాయాజ్యం శోచ
కున్నాము.

జనానాలులు పండితులకు మా సామర్థ్యాని తెలియ చేస్తున్నాము.

ఇదా కాంగ్రెస్ సాంప్రదం నత్తా?

“నత్తా క్రిందట, ఒక నాడు, అప్పుడతనివారణము గూర్చి గాంధీ
గారితో ప్రసంగించుచు, వారిజనులతో కలిసి భుజించుటకు నేనివ్వ
వలె నని చెప్పెను. దానికి మఱియు, ‘నీవంటి దక్షిణహిందూ
శాసనాయకుడే యిట్లు పరిగెయ్యెదల, మన జీవితకాలములో

స్వరాజ్యము వచ్చు నని యాసించుట యనుచితము’ అని పలికెను.
‘ఈ తరహిందూసాసన దక్షిణహిందూసాసనమునకు గూడ స్వరా
జ్యము సంపాదించును లేదు’ అని నేను ప్రత్యుత్తర మిచ్చితిని”

కొంచెం వెంకటప్పయ్యగారు

ఇదీ మచ్చు.

పర్యవసానం యేమిటని కొడు ప్రశ్ని.

“కాంగ్రెస్సు ప్రాప్తం స్వరాజ్యం” అని దావాభాయి.

“స్వరాజ్యం నాజ్ఞుహతు” అని తలకు.

“నాకు స్వరాజ్యం రానే వచ్చింది” కని గాంధీ.

“ఈ తరహిందూసాసన దక్షిణహిందూసాసనమునకు గూడ స్వరా
జ్యము సంపాదించును లేదు” అని మన వెంకటప్పయ్యగారు.

ఇలాంటి రిచక్ర కలవారిని, అరవలూ, కిన్నువలూ, మళ్ళీ
యాదీలూ దక్షిణహిందూసాసనాయకులుగా అంగీకరిస్తారో—అంగీక
రించారో లేదో తెలవదు; కొని తనుగూడు దీనిని అక్షేపించలేదు.
తెనుగుపల్లెలు కొన్ని, ఈమందర్భంలో వెంకటప్పయ్యగారిని
పొగడినవి.

కాకిమీ? కాంగ్రెస్సులో చేరిన ఆంధ్రులకు స్వతంత్రభావాలు
లేవు. ఈ తరహిందూసాసనం చాకి తాళుటలు రావాలి.

ఇలా రాస్తూ వచ్చినందుకు, ప్రబుద్ధాంధ్రయుడల, పోషిస్తూనే,
కొంచెం అసంతృప్తి ప్రకటిస్తూ వచ్చిన మా మిత్రులు, గంటూరు
జిల్లా కాంగ్రెస్ సాంప్రదములులో ఒకరు ఇక నేనా సర్వం
గ్రహిస్తూ రని నమ్ముతున్నాము.

ముందు అధ్యక్షపీఠాలనుంచి ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛ

కాకినాడ ఆంధ్రమహాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచి, కాకినాడ ఆంధ్ర
మహాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచి, బెజవాడ పశ్చిమకృష్ణాజిల్లా
రాజకీయమహాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచి మనకు ఆంధ్రరాష్ట్రం చాలా
అవసరం అనే మాట వివశడింది.

అవసరసంపూర్ణతతో, మహాసభాధ్యక్షతతో విక్రీ-నప్పు డల్లా
రామదాసుపంతులుగారు ఈవిషయం సృజిస్తున్నారు. అన్ని విధాలా
ఆంధ్రదేశం విడిచిపెట్టిన తరువాత నేనా కామేశ్వరయ్యగారు ఈ
విషయం చాలా ఉత్సాహంతో మాట్లాడుతున్నారు. కానపదిక్కుర
నరితగూడా పూర్తిగా మరపువచ్చిన తరువాత నేనా గుక్కయ్య
గారు ఈవిషయం ప్రస్తావించారు.

స్వామి కి వివరం ముగిసిన తరువాత మీరు ముగిసి ఆంధ్రరాష్ట్రం
ఆగత్య మనే విషయం స్ఫురించడంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

అయితే: ఇక ముంచేనా ఈమంగురూ ఈవిషయంలో తీవ్రప్రయ
త్నాలు ప్రారంభిస్తారా?

రామదాసుపంతులుగారివివరంలే కామేశ్వరయ్యగారివివాదా,
గుక్కయ్యగారివివాదా యిప్పుడు భారం యెక్కు-చగా ఉన్నది.
ఏమంటే? వీరిద్దరూ పని చేస్తూ మాటలు చెప్పినవారు, సహజభావ

మార్గం కూడా పాటించకుండా జెయిర్లకు జైల్ వచ్చినవారు. అనేక దిన కాల, అనేకం సూదా కలవాడు. వేదకయిక్కి మాట్లాడితే శ్రీలమా పురుషులనూ కూడా కార్తరంగంలోకి దూకించగల వక్తలు. కొన్ని సందర్భాలలో పెత్తనం వహించి ఉద్యమం నడిపిన వారు.

నిజంగా, కామేశ్వరమ్మగారికి, శక్తిశక్తిగారికి అంధ్రోద్యమం వెంటనే చేపట్టలేనది. ఇందులో ఆపాధ్యాయ లేవు. ఆధునికత్వం లక్ష్మణంలేదు. ఆపాధ్యాయ రావు. జూనియర్ డిగ్రీ దానికి తేగలిగితే అంధ్రరాష్ట్రం నిర్మించడానికి సర్కారుకు గూడా అభ్యంతరాలు లేవు.

అజలభారతీయోద్యమంలో వీరి పదవి చాలా చిన్నదిగా ఉంటుంది; కాని అంధ్రోద్యమంలో మహాస్వతంత్ర పని స్వాధీనపడుతుంది. పరిగెత్తుతూ వాడు: తాగడంకంటే మంచిది నీరు తాగడం మంచిది. అంధ్రజాతికి పునర్జన్మం కలిగించే సాధనాల. చేపట్టడం తక్కువలోది కాదు అంధ్రోద్యమాన్ని బాగా నడపగలిగితే అజల భారతీయంనంలో వీరికి లభించే పదవి మరొక పని చేస్తే గాను. ఇంతవరకూ, పునాది—అంధ్రస్వం పూర్తిగా పరిపించిపోయింది

వలననే మన ప్రముఖులకు ఇదగుపొందునవారిలో గణ్యత లేకుండా ఉన్నది. సొంత యిల్లు చక్క-బెట్టుకోలేనివా రేమి చెయ్యగలరు? రామదాసుపంతులుగారు కూడా ఈసంగతిని గమనించి అంధ్రోద్యమశంఖం పూరించగలిగినవాడును.

సంకల్పాలు

- ఈ నెలలో ప్రబుధాంధ్రను సత్కరించినవారు
- 1. తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నం గారు ఎం. ఏ
- అంధ్రప్రదేశ్ మినీ కాలేజీ, నంటూరు 10-10-19
- 2. జైవల్లిదాస్, మాచిగొట్ల వెంకటేశ్వర్లు గారు
- శ్రీ వెంకటేశ్వరాయుర్వేదవిలయం బ్రాంచి చిత్తూరు.
- వియ్యం 10-10-19
- 3. వి. శే. ప. చ. దాసు
- 4. మల్లెల శ్రీరామమూర్తి గారు జువ్వలిపేట, రెజనాడ 10-10-19
- 5. జై. వారాయణరావుగారు
- ఎం. ఏ. ఎల్. ఎల్. టి. ఇన్స్టిట్యూట్, రెజనాడ 10-10-19

నాస్యతీటాకిన్ వారి ద్రావదీపస్రావహరణం

లక్ష్మి బాం. శివేల దూసాయల పైవెల్లెల్ల పుట్టుకలో, ఆనాటి అంధ్రయువ యువకుల ఆగమనాల నా. నానందకృష్ణమకు ఫలితంగాయి నున్నట్టికి తెరయొక్కింది.

ఈ ఫలితము నాకూ, శుద్ధాకి భావించిరాన్ని సూదా నేను ఇదే మొదటిమాటలు చూడడం.

కోల్లాపురం మహారాజావారి సొంత స్టూడియోలో ఆయన కానడం యాభిముఖ నిరీక్షిత చేపట్టండి.

అంధ్రనాటకరంగంలో స్వతంత్రంగానూ మొన్నగా ఉన్న నటీ నటులలో ఆనాటి సమైక్యం కూడా దీనివలన మెచ్చించింది.

ఫీసు నిరుత్సాహం పుండా లని పంపిన చూపిన శ్రద్ధాపథ్యం ప్రతి ఆదర్శనా కలయకున్నాయి.

కంపెనీవారు, జెబ్బుకు వెనుకయ్యలేదు. నటులను ఏరడంలో ఆశ్చర్య చెయ్యలేదు. సొంతకారానికి జంకలేదు. క్రమం భయపడ లేదు. సహజ మైన ఉత్సాహంతోటి, హతాత్తుగా ఎదురుకున్న పోటీనల్ల కలిగిన అవేగంతోటి వారు, గణం కోసమే గాటుపడ్డారు.

అయితే: ఇవారే తెనుగుభిలములను గురించి రాయడం అంటే తప్పు రెండవంతోటి నటపోటీంది.

సుమారు ఇరవైఫేరులకు పైగా వచ్చినా, తెనుగుభిలములను దైర్యం చేసినాలో అధికంగా తప్పు కళావిషయంలో ఆశ్చర్య, లాభనమూ, చాతుర్యమూ ఎంతమాత్రమూ కనపడకుండా ఉన్న వుడు, విలేజులకు, నింక కలిగించే యీ అనధన తప్పుపోయేవారి అశ్రురీతికర మైన దీమా లేదు.

ఫలితం: దైర్యం చేయడానికి విలక్షణ మైన ప్రయత్నం కూడా అంటే— అపరిభాగ వ్యత్యాసం తెలిసి అనుభవం కూడా ఉండాలంటే నిజమే; కాని నాట్యకళ, సంగీతకళ, కవిత్వకళ, చిత్రకళ వీటికి సంబంధించిన మాండలిత్యం—ఆనగా నికర మైన సాహిత్యం లేనిపోతే అవిలక్షణప్రభా, అనుభవమూ గవ్యకున్నా కొరగావు.

ప్రశ్న: ఇంక, యాభిలముల దైర్యం చేసినవాలోనూ, పర్యవేక్షణం చేసినవాలోనూ ఈ దైర్యం యేమాత్రం ఉన్నదో—ఇది యిప్పుడు మనం చూడతగినది.

ఉద్యానవనంలో సత్కావ్యమైన విలాసాలతో ఫిలిము ప్రారంభ మయినది. అనందరథంలో చూపిన పిల్లలజంటా, శైలరామకృష్ణుల జతా చాలా నక్కిగా ఉన్నది. అవి సత్కావ్యమైన దాందత్యం నకు మనాకొన్నావ్యధనాచనలై (వస్త్రల హృదయాలను పరిమళ) తాలుగా చేశాయి. వస్త్ర వేషభాషయినన్నా బాగున్నాయి; కాని అక్రమ విధానముల్లో ప్రవేశపెట్టడం చాలా హాస్యాస్పదంగా ఉన్నది. అందువల్ల రాక తెలియపరచడం తప్పు, అక్రమ, అతను చూపిన ప్రయోజనకర్తల యేమిట లేదు. అక్రమ ఉండిన జంగమ వల్లంకంటే పరిచాతులలో ఎవరచేత నేనా యిన యింతకంటే చక్కగానూ, సరసంగానూ—విశేషించి జనరంజకంగానూ నిర్వహించేయవచ్చును. అయితే: దైర్యం అక్రమ మోటానాస్యమే కావలసివచ్చింది.

ఇంతే కాదు. ఈవిధానమున చర్యలు చూపినవోట వల్లంకంటే ఫలితం ఉన్నది. అస నీభిలములో విధానముతోటి పని లేకే లేదు

అలాంటి సిగ్గిలో యిక విమానముడి విశ్రాంతి—అశ్రువుచేసేమిది గురించి విచారణ యొందుకా?

కృష్ణాక్షుల స్నేహం మనలో అదర్శభూత మయినది: కాని అర్జునులలో... చివర కనపడలేదు. కృష్ణునిలో అదరం కనపడలేదు. ఎవరో దూరం ధృత్వ రావడం—ఇవతలివాడు విధిలేక వారి అపహ్వానం అంగీకరించడం—ఇలాగ ఉన్నది అప్పట్లో. మైన అనమయంలో సత్య కృష్ణుని పెనవేసుకోవడంలో ఔచిత్యం యేమీ లేదు. అంతకు పూర్వం సత్య అర్జునుణ్ణి ఎగునూ? ఫిలిము చూపిన ప్రహేళిక ఇలాంటి సందేహం కలక్క—మానదు.

సత్యాకృష్ణులు ఇంద్రప్రస్థానికి వచ్చినప్పుడు ద్రావదీ వారికి స్వయంగా వారసు యవ్వడం చాలా చక్క—గా ఉన్నది. ఈసాస్త్రా) పరంగాగానూ ద్రావదీ, కృష్ణుడూ—ఈయందరప్రధానపాత్రలు. ఈకారణంవల్ల కూడా ద్రావదీ స్వయంగా వారసు యవ్వడంలో మంచి రసప్రతీతి ఉన్నది; కాని అనమయంలో ఆక్రమణ వాంఛల గిగ్గరం కాలేదు. అంతే ఆక్రమణ చిహ్న రసభంగం ముందుది.

చిత్రాలలో సత్యాకృష్ణుల సంభాషణ చాలా చక్క—గా ఉన్నది. కులశ్రీలకు ఇది అపారమైన ఔజ్వల్యం కలిగించే సన్నివేశం. ఈలం కన్నా ఎక్కించే మానించిన నేర్పు చాలా ప్రశంసాపాత్రంగా ఉన్నది: కాని చెరుకుముక్క సునిమిటా కృష్ణుణ్ణి ప్రవేశపెట్టడం—ఇక! దైర్ఘ్యం చేసిన రెప్పులలో దీనికి మించినది మరి లేదు. చెరుకు ద్రావదీ యువహావంశం కృష్ణుని వేలు తెగి రక్తం కావగనుంది. ద్రావదీ తెలుసుకో అమాల్మ మైన తన చీర చెరుగు చింపి కృష్ణుని వేలికి చుట్టబెడుతుంది. దుశ్శాసనుడు ద్రావదీ చీరను ఒలిచినప్పుడు కృష్ణు డామెను ఆశ్చర్యపూర్వక లిచ్చి గమించడాని కిది మంచి పురాణి. అంతలోక రమణీయ మైన యిలాంటి కల్పన చేసిన దైర్ఘ్యం కృష్ణుణ్ణి చెరుకుముక్క సునిమిటా ప్రవేశపెట్టడం సరిగ్గా పుర్రవాడి చేప రానిది స్ఫురింపజేస్తోంది.

ఇది యిలా ఉండగా: ఇక్కడ కూడా సత్యకు ద్రావదీల గగ్గర స్థానం కావడం సరసంగానే ఉన్నది; కాని ద్రావదీ చీరచెంగు అంత్రుకోడం తెరమీద కనపరచకోపోవడం చాలావారపాలు. అక్షాపానికి వేలు అపోవడం వట్టిస ఫిలి మిది. కాకపోయినా, తెర మీద కనపడేటట్లు చీరవింపడానికి తన పిర్వాట్లు చెయ్యడం యేమీ అవ్వ మైన పని కాదు. చింతడానికి ద్రావదీ తన చీరచెంగు స్థానం వాకా నేనా చూపించి ఉంటే ఇలాగ రసాభాసం కాకపోవును. చీరచెంగు చింతడంలో కలిగే స్వని చాలా సరసంగా నే వివరదీంది. కాని చింతడంలో ఇక్కడ చాగువ్యం స్ఫురణ మయిపోయింది.

ఇది యిలా ఉండగా: సత్య పరగుపరుగున పోయి ఒక గుడ్డ సెచ్చాటప్పటికి ద్రావదీ వేలికలో సగం కృష్ణుని వేలికి చుట్టడం అయిపోయింది. కృష్ణుని పాలుగూడా అప్పటి కప్పుడే మెలికలు గిగిపోతోంది. కాని సత్యవచ్చి తెల్లపోయింది. ఎందుకూ? తనకంటే మించు ద్రావదీ గుడ్డవేలిక తెచ్చి కృష్ణుని వేలికి చుడుతూనే

ఉన్నందుకా? ఆక్రమణ తలం నిర్విణ్ణతను చక్క—గానే చూపించి నది; గాని వేలికను చుట్టి అది చీర కని ఉపించి, చీరచెంగు చూసి నిజం గ్రహించి— ఇంత తంతు జరిగే వాకా సత్యకు నిర్విణ్ణత కలగడాని కవకాళం లేదు. ఇది యిలా కాక: సత్య, మారిన పిలుస్తూ ముందుకి ఆతురు వేళాటప్పటికి ద్రావదీ తన చీరచెంగు చింపితే, అక్కడంలో సత్య తెనకీ— తిరిగిమాది, జరుగుతూ ఉన్నది ఆరం చేసుకుని, తెల్లపోయి. సిగ్గుపడి—ఎంత కల్పన కవకాళం తుండే సన్న చేశం యిదీ! ఇలా చేస్తే అందగు పరిచారక లక్కడ పోగుపడడాని కవకాళం లేకపోవచ్చు: నిజమే. అయితే: వారు రాకపోతే ఆక్రమణ చెసిపోయేది ఏమీ లేదుగా!

ఇక్కడ రసభంగం కలిగించిన సందర్భం మరోటి ఉన్నది. ద్రావదీ తన వేలికి గుడ్డవేలిక చుట్టబెడుతూ ఉంటే కృష్ణుడామెను మెచ్చుకుంటూ ఒక పాలు పాపతాడు. కాని ఆక్రమణ వననం తోటే యెక్కువ కత్తి కట్టించవచ్చు. ఇదీ కాక: కృష్ణుడిపాలు పూర్తి అయివాకా సత్య ఏమి చెయ్యాలి? దైర్ఘ్యం ఇదేమీ యొచ్చించలేదు. ప్రథమంలో సత్య, నిర్విణ్ణతను బాగానే కనపరిచింది; కాని అది యెంతసేపు నిలుస్తుంది? అయితే: నిలకపోతే యెలాగా? ఈమధంగా కూడా యిక్కడ రసభంగం కలిగింది.

ఇక్కడ సత్యకు సంభవించిన చిక్కులాంటిదే అంతకు పూర్వం ద్రావదీ కూడా తలుచిగింది. చిత్రాలు చూసినప్పుడు ద్రావదీ సత్యా మామన్నాను. వేలుత్రుకోబాలు రండుమాడు చెరుకుముక్కలు కూడా పుచ్చుకుని కృష్ణుడు తక్కుతూ తాడుతూ లోపలకు గన్లు న్నాడు. ఇది సత్య చూడలేదు. ద్రావదీ చూడలే గని చెప్పడానికి పిలులేదు. ఏమంటే! ద్రావదీ వారమాపులు, అమె కృష్ణుని గాను గ్రహించినట్లు, సత్య యిదేమీ యెరుక్కుండా పాలు పాడుతూ మాపోవడంవల్ల అమె కొంటెమాపులు మెదులుపెట్టినట్లు స్ఫురింప చేస్తున్నాయి. ఇది యేమయినా సత్యపాలు యెంతకూ పూర్తికాక పోవడం వల్ల చేసే దేమీ లేక ద్రావదీ అనేక అవసర పాలయింది. కృష్ణుడు ఆడుగు కవరడాని కనలే పిలులేకపోయింది. కాని దైర్ఘ్యం కివిగయం తోపలేదు.

ఈస్థుటాన్ని గురించి ఇంకోకొక్క—మాట. కృష్ణుడి వేలు తెగలు పుట్టికి ఆసన దంపాని కొంత వేలు సాగించనే సాగించాయి. రసన రసగ్రహణం కూడా బాగానే చేసింది. అయితే: కృష్ణుడు చెరుకు పిప్పి యేమి చేసినట్లు? ఆక్రమణ అందు కుపయోగించే యెల్లాలు లేమీ ఉన్నట్లు లేదు. కృష్ణుడు పిప్పి మింగే వన కాని, ఉమిళా దిది కాని చెప్పడాని స్కూడా పిలులేదు. మరేమీ జరిగినది! కాని సత్యకు కోపం వచ్చింది. అది సిగ్గువల్ల కలిగింది. యుక్తిపరస్పర్యత లతో తన్ను పరస్పరంచిన పాండవపట్టుకుపాడి యెరుగు తన భర్త చెరుకుముక్కలు చక్కతో పిరుకొని ఉండి—ఇది అమెకు నామాపీ అనిపించింది. నిజమే. అది బాగానే ఉన్నది. ఈసిగ్గుతో, పినివల్ల కలిగిన కోపంతో అమె “మీ రుగ్మ చెరుకుముక్కలు గిడడం చూపు యెన లేనా నవ్విపోతా” చన్నది. పిని కృష్ణు డేమి

చెప్పాడని కాదు మన ప్రశ్న. సత్య, అపహ్నుత దైర్యమున కూడా ఇలా అడిగితే యెంత ఉచితంగా ఉండేదీ!

చిత్రకాలను గురించి ఒక్కమాట. అది చిత్రకాల అనుకోదానికే తగిన గుర్తులున్నాయి. కానీ చాలవు. సత్య ద్రౌపది ఆశ్రమము మత్స్యయంత్రం కొడుకూ ఉండిన చిత్రం దగ్గరికి వెళ్తారు. అప్పుడు నుకు కిందికి మామూలు సున్ను ఎక్కువైతూడు. అతను బాంబాయికొ పడిచిపెట్టలేదు. కానీ పూలమాల తయ్యారాకూ ద్రౌపది దగ్గరిగా నుంచుని ఉన్నది. తరువాత నరకాసురవధ చిత్రం వరకు విశ్వరూపంలో ఉన్నాడు. సత్య రథంమీద నుంచుని ఉన్నది. కృష్ణుడు సరిగా కనపడలేదు. కనపడినంతవరకే వా సుఖంలాగా లేదు. తరువాత వారిద్దరూ కృష్ణకులభారచిత్రం దగ్గరికి వెళ్ళారు. కృష్ణుడు కాటాలో నుంచుని వుండడం మెరుపులాగ మెరిసింది. అంతే. మరి కనపడలేదు. ద్రౌపది కులసిద్ధికం మాట తెచ్చేదాకా అది ఘోషా అని నిశ్చయం కలగలేదు. ఈలోపాలు చిత్రకాలనివా! ఫాటోగ్రాఫువా! అందరినీ కానించే దైర్యమా?

—మనవి చేస్తా
ఒకద్రష్ట

‘గంధర్వ’ రత్నపురుషలేహ్యము రత్నపురుష గొప్ప వనమాలిక

ఇది శుక్ల నవమము కట్టును. శరీరమునకు కలడలు పుంచి బింకము కలిగించును. వీర్యవృద్ధి చేసి జీవిత సౌఖ్యము చేకూర్చును. రత్నపురుషతో ఇతరమాలికలు అనేకములు చేర్చి రాయన చేయబడిన మధురమైన లేహ్యము.

నెలకు: ఒక పాను, నెల 50-00. పోస్టాజురులు 0-00-00.

గంధర్వపార్శ్వసీ—రాజమండ్రి

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూ వున్న అవకాశం

“.....(నెల్లూరుమండల ద్వితీయ హిందీమహాజనసభ) అవ్వగా సంఘాధ్యక్షుడు క్రియత (వెజవాడ) గోపాలరెడ్డిగారు ఆంధ్రములో ఉపన్యసిండును..... బెంగాల్ రాష్ట్రములో కవిత్వ వాదనలు జరిగావు భాషలను వృద్ధికి తెచ్చియుండె ననియు అదే మోస్తరుగా భారతదేశములో హిందీభాషను అంత ఖ్యాతి త్వరలో రాగలదనియు హిందీభాషవలన హిందూమహమ్మదీయకలహములు కూడా తగ్గ ననియు అనేక వుదాహరణములతోటి ఉపన్యసించిరి?”

(21-2-36) ఆంధ్రపత్రిక

ఆంధ్రుల మైన వానికి ప్రాముఖ్యం కలిగించా లంటే యిలాగ వాదించితప్పదు.

రెడ్డిగారికి, ఈసందర్భంలో, టాగూర్ గారి ఉదాహరణ ఏమీ ఉపయోగించు. ఏమంటే? బెంగాలీ, వారి మాతృభాష. వారు మాతృ భాషయేదల అంతరంగికభాష. విశ్వాసీ అయిన సేవకులు. హిందీకి వా రేమీ వోవాదం యివ్వలేదు. హిందీని గురించి వా రప్పుడూ ఇలాంటి ప్రసంగాలు చెయ్యలేదు. మరి గోపాలరెడ్డిగారు?

మరెవ్వ, బంగాళాదేశంలో, టాగూర్ గారు బెంగాలీభాషను వృద్ధికి తెచ్చి ఉంటే అదే మోస్తరుగా హిందీభాష ఎలాగ ఖ్యాతి పొందుతుందీ?

అన్నిటికంటే వింత, “హిందీభాషవలన హిందూమహమ్మదీయ కలహములు కూడా తగ్గ” నంటున్నాడు రెడ్డిగారు. హిందువులకు మాహమ్మదీయులకు కలహాలు లేని యాదక్షిణదేశంలో ఏమి చెప్పినా చెల్లిపోతుంది కాబోలు! దీనివల్ల హిందూమహమ్మదీయ మైత్రీ విషయంలో యీశ్వరంబారికి గల ఆశయాలు భోధపడు తున్నవి. అయితే: కాన్యాసు, లక్ష్మీ మొదలయిన హిందీగరా లలో హిందువులకు (హిందూసానీతులకు) మాహమ్మదీయులకు కలహాలు జరగడం లేదా? గణితశాస్త్రవిద్యార్థిగారు చెప్పిపోదా నికి కాగణం యేమిటి? ప్రధానం స్వామిలవారికి హిందీ తెల పదమా?

అవును మం. ప్రకృతం నిరుపయోగ మయిన హిందీని అమాయక ప్రజలమీద వేసి వర్షం లంటే వీలయిన పథకం లన్నీ అవలంబిం చాలి.

కానీ ఆంధ్రయువకులలో కొంద రేనా ఇది గ్రహించలేక పోతారా?

సంపాదకుడు

స ర స్వ తీ గ్రం థ మం డ లి

కంభంవారి సత్రమునప్పి

***

రాజమహేంద్రవరము

నవలలు-- నవనభరితములగు నవలలు--ముచ్చటగున్న బొమ్మలతో--ముద్దులాడుకున్న కన్యలతో--యింటితో--రండుమాసముల కొకటి--చికిత్స--నవల. నడుమ నడుమ చిన్న చిన్న ఆసు ర్విధములు పొందవలయును. చందాదారులకు ప్రత్యేకమును గు 0-4-0 చందా దారులు ఒకసారి గు 7-8-0 ను ముందుగా పంపినచో వరుసగా అగుభుక్తిములు ఆన్ రిజిస్టర్ పార్కిలుగా పంపుదుము.

ఇంతవరకు నలువడిన గ్రంథములు

11 ప్రేమసుందరి	1 8 0	25 కుంకుమభగవతి	1 8 0	39 అగ్రహారము	1 8 0
12 సంగీతభామణి	1 8 0	26 జాగిలము	1 8 0	40 భిక్షు హస్తము (1 వ భాగము)	1 8 0
13 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	27 మొగలాయాదర్శాను 2 భా	1 8 0	41 భిక్షు హస్తము (2 వ భాగము)	1 8 0
14 సాక్షాదసాక్షము	1 8 0	28 సాక్షము	1 8 0	42 కింకరసాక్షము	1 8 0
15 ఘోష (1 వ భాగము)	1 8 0	29 అనంతాభాయి	1 8 0	43 సంతతి (1 వ భాగము)	1 8 0
16 ఘోష (2 వ భాగము)	1 8 0	30 సాక్షాత్ప్రేమము	1 8 0	44 సంతతి (2 వ భాగము)	1 8 0
17 కుంకుమ	1 8 0	31 మొగలాయాదర్శాను 3 భా	1 8 0	45 ప్రభావతి	1 8 0
18 చిన్న కథలు	1 8 0	32 గంగ	1 8 0	46 సాక్షాత్ప్రేమ	1 8 0
19 సాక్షాత్ప్రేమము	1 8 0	33 మొగలాయాదర్శాను 4 భా	1 8 0	47 కాశీభండము	1 8 0
20 సింహగదము	1 8 0	34 కొంపానూరు	1 8 0	48 సేవాశ్రమము (1 వ భాగము)	1 8 0
21 మణిహారము	1 8 0	35 అలీష మణిహార	1 8 0	49 సేవాశ్రమము (2 వ భాగము)	1 8 0
22 మొగలాయాదర్శాను 1 భా	1 8 0	36 అపరిచిత	1 8 0	50 దానీకవ్య	1 8 0
23 ఘటనాచక్రము	1 8 0	37 అంతఃపురము (1 వ భాగము)	1 8 0		
24 రాజసుందరి	1 8 0	38 అంతఃపురము (2 వ భాగము)	1 8 0		

అ ను బం ధ ము లు

1 మృత్యుంగిణి	0 12 0	9 యమునాబాయి	1 0 0	17 లలిత	1 0 0
2 ఆభాగిని	0 12 0	10 శ్యామల	1 0 0	18 పెండ్లిపంపి	1 0 0
3 భద్రకవచి	0 12 0	11 కాంతంకథలు (చిన్నకథలు)	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
4 విమలగుణ యుపదేశములు	1 0 0	12 కాలసర్పి	1 0 0	20 నాయకుల కథలు	1 0 0
5 కాంచనమాల	1 0 0	13 భారతీ భాసానందం	1 0 0	21 నీ ప్రజాభిషి	1 0 0
6 సీమంతిని	1 0 0	14 కథాల్పకల్పి (చిన్నకథలు)	1 0 0	22 ఆదర్శము (1 వ భాగము)	0 12 0
7 సుకీల	1 0 0	15 ఆర్యశ్రీయ	1 0 0	23 ఉదయకుడు	0 12 0
8 శిశువు	1 0 0	16 మాధవి	1 0 0	24 భేదాభిషి	0 12 0

నాటకములు

1 మార్కండేయ	0 12 0	5 మాణిహారము	1 0 0	9 వంపగులు	1 0 0
2 అహల్యాకావలీమోచనము	0 12 0	6 నాజుహారము	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
3 వివాహపరమము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భక్తకుశల	1 0 0
4 సోమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0		

ఈ గ్రంథములు రాజమండ్రిలో కలాభివర్ధన పరిషత్తులోను దొరకును.

సరస్వతీ పాఠశాల డిక్షనరీ యొక్క ఒక సమూహపుట:-

LIONESS

425

LITTER

Lioness-*n.* ఆడుసింహుడు
Lip-*n.* పెదవి
Liquifiable-*adj.* కఠినమైనది
ద్రవరూపము చెందెడు
Liquify-*v. t. & v. i.* కఠినము లేక ద్రవమగు
Liquid-*n.* ద్రవపదార్థము;
adj. ద్రవరూపమైన, ద్రవ
హింతువైనది
Liquidate-*v. t.* (ఋణము
ల) తీర్చినము చేయు, పరి
ష్కరించు; ఆస్తి అప్పులను
తీర్చుకొని పరిష్కరించు; *n.*
Liquidator
Liquidation-*n.* ఋణముల
పరిష్కారము
Liquor-*n.* ద్రవము: కల్ప
లేక సారము
Lisp-*v. i.* చచ్చియు రాని
మాటలాడు; *n.* అస్పష్టత
మాటలు
List-*n.* జాబితా, ట్రయెక్టు
అందు: *pl.* యుద్ధ ప్రవర్త
నము జనగణ అవగాహన; *v. t.*
& v. i. అకచ్యుతము పనిలో
చేర్చుకొను, కాంక్షించు,
విను
Listen-*v. i. & v. t.* విను,
అలకించు, శ్రద్ధాశునగు, అక్ష్య
పెట్టు

Listless-*adj.* జాగ్రత్తలేని;
ఉత్సేహించెడు
Literal-*adj.* ప్రకటనమునకు
సరిగానున్న, అలంకారము
తముగకాని: *adv.* Lite-
rally (సం. మైస
Literary-*adj.* సాహిత్య
ము కలవాడు, పండితుడు;
adj. పండిత్యముగల
Literature-*n.* సాహిత్య
ము, సాహిత్యము
Lithe } *adj.* మృత్యు:
} వంగెడు
Lithesome }
Lithography-*n.* శాస్త్ర
మచ్చ ప్రాంతల అచ్చుతీయడము
విధము: *adj.* Lithogra-
phic-cal
Litigant-*n.* దావాలోని
కక్షిదారుడు: *adj.* వివాద
పడెడు
Litigate-*v. t. & v. i.* వ్యా
జ్యమాడు, వివాదపడు
Litigation-*n.* వ్యాజ్యసాని
పరమగా జరుగు వివాదము
Litter-*n.* హోలి, మోసికొని
పోవు పడక: పండియొక్క
ఒక యాత్ర వల్లం, కల్పము,
చెత్త: *v. t.* (పండి) ఈను
చెత్తకొనింపు

గ్రేజుకాగితము—665 కేజీలు

సమూహ 17000

ఇంగ్లీషు పదములకు సూచకముగ
తెలుగు అర్థములు—బాలబాలిక
లకు: మిక్కిలి యుపయోగకరము.

చక్కని క్యాలిగ్రాఫీ.
వెల ప్రతి 1 కి రు 1-8-0

సరస్వతీ ఇంగ్లీషు-తెలుగు పాఠశాల డిక్షనరీ

Saraswathi English-Telugu POCKET DICTIONARY.

సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్, రాజమండ్రి.

అచ్చులో నున్నది!

సరస్వతీ పబ్లికేషన్స్ ప్రచురణము, రాజమండ్రి.

మంచి గ్రేజుకాగితము! సాగ్రసన క్యాలిగ్రాఫీ తైంబి!! పుస్తకములో వస్తుగూఢప్రబోధముగల వేటిలు 1000

ప్రతి గా నుండును. వెల ప్రతి 1 కి రు 5-0-0

ఇది సరస్వతీ అసందేహముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. అంద్రవైద్యలోకమునకు, నైద్య
లోకమునకు మగునటులు బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత వీటూరి వాసుదేవ
ప్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి.
బడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిచిత్రభావములను గూఢములను విడదీసి వస్తు

కుంకుమపూవు :— కాశ్మీరజ - కుంకుమ -
Corcus-Salivus. Eng. Saffron.

ఇది కాశ్మీర దేశమునందును,
స్వరూపము హీరాదేశమునందును పుట్టు
సుగంధద్రవ్యము. దీని కేస
రము లెఱ్ఱగను, కొంచెము తెల్లగను యుండును.
రంగు వేయబడిన కుత్తిను కుంకుమపువ్వు ఒక
రులో గలదు. కుంకుమపువ్వు చేతిలో సలిపిన
రంగంటుకొనక యుండినచో నది, అనలై నదని తెలి
యవలెను. నీటిలో వేసిన నీరు యెఱ్ఱబడక యుండిన
నది శ్రేష్ఠమైనది. అనలై న కుంకుమపూవుకొంచెము
చమురుగలిగి యుండును.

ఇది కారము, చేదు, రుచులు
గుణములు గలది. వేడిచేయు స్వభావము
గలది. విపాకమున కారపు
రుచిగ మారును. లఘుగుణము. వాతకఫములు
హరించును. దగ్గులు కట్టును. విషదోషములు శమిం
చును. కంఠరోగములు, తలనొప్పులు హావును.
వీర్యవృద్ధియు ధాతువుప్రియును గలిగించును.
ముక్కు, చెవి, కన్ను, నోరు, శిరస్సు మొదలగు
నూర్ధ్వఃస్రగత రోగములను శమింపజేయును.

అశ్వరీ-కృష్ణములకు :— కుం
ప్రయోగము కుంకుమపూవు ద్రాక్ష రస
ముతో కలిపి త్రాగిన సర్వ
కృష్ణములు, అశ్మరలు శమించును. (చి. 26 అ.
చరకము.)

మూత్రరోధజ-ఉదావ ర్తమునకు :—కుంకుమపూవు
కషాయమును లోనికి త్రాగిన ఉదావ ర్తము
తగ్గును.

మూత్రాఘాతమునకు :—కుంకుమపూవు మెత్తగా
నూరి నీటిలో కలిపి దానిలో తేనెవేసి రాత్రి
నిలవయుంచి ప్రాతఃకాలమున త్రాగిన మూత్ర
కృష్ణములు తప్పక శమించును. (59 అ. సుశ్రు
తము)

శిరోరోగములకు :—కుంకుమపూవును పంచదార
యును గలిపి ఆవునేతితో వేచి న స్యము చేయించి
యుపయోగించిన కనుబొమలమధ్యను, కణతల
యందును, నేత్రములయందును, చెవులయం
దును, సూర్యావ ర్తకమును శూలయు నశిం
చును. (చక్రదత్త)

బొల్లికి :—లేలపేరు నీటిలో సజగదీసి ఆగంధ
ములో కుంకుమపూవు కలిపి బొల్లికి రాసిన
బొల్లులు తగ్గును. ముఖముపై మొటిమలుకూడ
తగ్గును.

ప్రసవశ్రీ మైలర క్తకోఢనకు :—గెండు చిన్నముల
కుంకుమపూవును 6 మిరియములును కలిపి
నీళ్లతో నూరి ప్రసవశ్రీ కిచ్చిన గర్భకోఢన
మొసరించి మైలర క్తమును వెడలించును. స్వర
మును కూడ రాకుండ కాపాడును.

నేత్రరోగములకు :—ఇండుబగింబ గంధములో
కుంకుమపూవు కలిపి కంటిచుట్టును పట్టువేసిన
కంటివ్యాధులు తగ్గును. మరియు నిమ్మనండ్ల రస
ములో కరక్కాయ అరగదీసి దానిలో కుంకు
మపూవు కలిపి కంటిచుట్టు పట్టువేసిన నేత్రరోగ
ములు తగ్గును.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్కగొడుగుల
వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి
మోసపోకుండుటయే !

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము
మాట్రేడు మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్త
గా పరిశీలించుడు.

గంధర్వకళ

రక్తవృష్టి, వీర్యవృద్ధి, నరములకు బిగి కలిగించు తియ్యని లేవ్యము

అనేకులకు మఱల మగతనము కలిగించి మెప్పుపొందినది

గంధర్వకళ—యౌవనము సంఘటించును. శుక్లవర్ణము కట్టును. పుంస్త్రీయు పెంపుచేయును. కామాద్రేకము కలిగించును. సంభోగకర్త పౌచ్చుచేయును. మనోహసము కూర్చును. అనందము కలిగించును. ప్రమేహములను జయించును.

కీళ్ళనొప్పులు, దురదలు, తిమ్మిరలు, పోనాడుటలో గంధర్వకళ ప్రత్యేకకర్త కలది. నవామేహములమీద ఇది చేయువని అపాధారణమైనది. దీనిని ఎప్పుడును సేవించుచుండినచో మునలితనము కనబడదు. ఏవ్యాధులును చేరవు. ఇది బాలెంతరాండ్రకును చాల మేలుచేయును. వారి శరీరములకు పూర్వపుబిగి కలిగించును. పాను రు 3—0—0

మలయచందనము

సెగరోగమునకు పేరు పొందిన ఔషధము

పోటీలలో న్గినది. నకళ్ళను చూచి మోనపోకుడు

ఈ క్రూరవ్యాధివలన బాధపడువారికి మా మలయచందనము నాలుగువందల యేండ్లనుండి గురువరంపరగా వాడబడుచున్నది. ఇది సంస్థానములయందును రాజకుటుంబములయందును వాడుటకు కనిపెట్టబడినది. కావుననే పథ్యము లేదు. పిచికారీతో వనిలేదు. సెగరోగము తగిలినట్లు, మందు పుచ్చుకొనుచున్నట్లు యెవరికి తెలియగూడదంటే మా మలయచందన మొక్కటే అందుకు తగినది. నకళ్ళ బయలుదేరుచున్నవి. పరిశీలించకుండ ఏ యౌషధమును పుచ్చుకొనవద్దు. గంధర్వఛార్మసీవారి మలయచందనమే కావలె నని కోరుడు. అనేక వైద్యులు సాంతమందులను విడిచి దీనిని వాడి విజయము, బహుమతులు పొందుచున్నారు. మూడుపూటలలో గుణమిచ్చును. ఎరువు, తెలుపు, వచ్చసెగలకు ఇది రామబాణము. రస విష గంధకములు చేరని మూలికాయోగము. ఇక్కడకు అక్కడకు వరుగత్తక నేడే మాకు వ్రాయుడు.

డబ్బీ ౨—౪—0 దీని కనుపానము చందనతైలము బొన్న 3—0—0 రెండును ఖర్చులతో ౬—0—0

నాగరఖండము

అశర్లములకు శూలలకు, పరిణామశూలకు చాలమందిది. అకలిలేకపోవుట, కడుపుడుబ్బరము, నొప్పి, నోట నీళ్ళురుట కడుపులో మంట, పొత్తికడుపులో పోటు, కండ్లమంట, ఓకిరింత, వాంతులు, పులితేనుపులు, భస్మిక, అరుచి—నీటిని త్వరగా తగ్గించును. విషవతుండ ఒక్కసారి నీవించినచో ఎట్టి గురువదార్థమైనను మలభముగా స్వల్పమై, మరల అకలి కరకరలాడును. రక్తవృష్టి కలిగించును. పాను రు 3—0—0

గంధర్వఛార్మసీ—ఇన్ని పేట, రాజమండ్రి

కాశ్మీరీ యావధములు

వాసావలేహ్యము

ఉప్పుగనుతో కాధపడువారికి ఇది చాల ఉపయోగకరము. పులంబుమును విప్పుటలో దీనికి చాల పేరున్నది ప్రేగులను శుభ్రపరిచి, కుసిభరించిన స్త్రీలమును కలిపి, ఇది, తమ్యాలంగా ఉప్పు మత్తాఫిని నివృత్తము చేయును. మిరియి యిది రక్తవ్రేము, తిరగి వ్రేము, దగ్గులు, వ్రయి-పిటికి గూడ అతాకుమైనది. సామాన్యంగా మలంబముతో కాధపడువారి కందరికిని ఇది అత్యుపయోగకరము. పాన. 18 3.0-0

మహాభృంగరాజతైలము

వరసిన తెండ్రులను వల్లించును. తెండ్రులను రానివ్వదు. తెలివోట్లు కంటిబుట్టులు తగ్గించును. శిశోవ్యాధులను చేరనివ్వదు. తెండ్రులను వల్లగను, ముడుపుగను, పొడవుగను, గుబురుగను తెంచును. పొయిరు దైలతో దినదినము కాధపడువారు దీనివలన కాళ్ళవ్రేమును పొందగలరు. వస్తుకమైనది 8 కొమ్ముల పీసా 2.0-0

గంధర్వదంతచూర్ణము

ఇది ఒకరు బూడిదలరకము కాదు. అయిర్వేదయోగము. వంతకాధులను, ముఖకాధులను పోగొట్టును. వోటి అరుచి, దుర్వాసలు, త్రాత, దంతకులనుండి రక్తమువడుట తగ్గించును. కుసు కుసు తాళు చక్కని చూర్ణము. దిన్న 0.4-0

ద్రాక్షరిష్టము

దగ్గు, బగ్గు, వ్రయి, మున్నగు కఫకాధులను నుండి, రక్త పిత్తము తిరగివ్రేము, బయించును. కఫకాధి పీడితులకు కొవ్వమును శుభ్రపరుచుటలో దీనికి ప్రత్యేకశక్తి యున్నది. 1.లంకులను, అలోగ్వంతులను గూడ దీనిని ఎప్పుడును చాచుచుండినచో చాల మేలు చేయును. 1.లతో. తియ్యనినును. పాన. 1.8-0

వైక్రాంతభస్మము

కఫకాధులలో చాల పనిచేయును. స్త్రీలకుడు, ముక్త్యు (వ్రు)ములు తగ్గించును. పిర్వస్థితి, తేమ్యు కలిగించును. అనుపాన ప్రేదములతో అహ్న గుణములు కలిగించును. కులము 2.0-0

: పూర్తి రోగినివారలు తెలుపువారికి కొవ్వములు నిర్ణయించి పంపెదము.

గంధర్వపార్వసీ-ఇన్ద్రినపేట, రాజమండ్రి

రాజమండ్రివరము : (కీ అక్షేపి) లక్షణానుసారముగాగల వరద్యుతి మద్య ప్రోత్సహనము చేయి
(కీపాద ములముగ్ధాశ్రితారత ప్రయోజనముచేసి. శిశువారముగ్ధాశ్రిత)

మహాభండార్ద్రకలేహ్యము

మహారాజులు గురుమారులు కాదగిన కొవ్వము. ప్రత్యేకములకు కలిగి గలరాధులను ఇది సమాలముగను శిశువునుగను మహాభండ చేయును. ఇది అమము పడుము చేసి, రుచి పుట్టింది అలో కలిగిత లాడించును. శరీరప్రస్థి, పిర్వస్థితి కలిగించును. అనుపాన, త్రాత, పొండుపు, కావకామలు, కామల, పిస, గుల్మము, కంబోగములు పిటిని బయించును. మలంబమును పోగొట్టుటలో దీనికి ప్రత్యేక శక్తి కలదు. పాన 2.0-0

భృంగామలకతైలము

శిరస్సు వేదానానుకులు, తలవొప్పి, కండ్లనుకు, శిశోబుటులు తెలుచుకు, రాలిపోవుట మున్నగు కాధులను అతివ్యవరగా తగ్గించును. కండ్లకు చలువచేయును. చుంకు పుట్టించును. అనినీద్రు తగ్గించి గుబురిద్ర కలిగించును. తెండ్రులను తుమ్మిదర్మ-లరత నలబుచును. మిరియి కర్లకూలలు, ఉష్ణాదలోగములు, అపస్మాదములు తగ్గించును. 4 కొమ్ములు 0-10.0 పాన 2.0-0

గంధర్వకస్తూరిమాత్రలు

చంటిపిల్లల బయలు, దగ్గు, వడిముకు, అపిర్తి, విశేషములు. అలో రోపాపుట, అన్న పిత్తపు లేకుండుట, పాలు త్రాగింతుకు. కడుపు ఉప్పురము, కడుపువొప్పి, దోహలు, బుర్రము, అయిమును అని శిశువుగా తగ్గించును. చాలించుకున్నది విశేషి మేలుచేయును. పీసా 0.8-0

ధాతురంజని

గుల్మోగ సమయమున శిశువులను కానంచుకు చేయుట కిది తయారు చేయబడినది. దీనిని పేరించినచో పురుషుల కానంచును స్త్రీలను స్త్రీలయియునుగలగును. ఇది ప్రవర్తము చేయు అతామూల్యము పిర్వస్థితిగలము కొర పురుషుల రాని భోజనానంతరము పేరించుకర ను, ఒక్కొక్క-గంటలో పెట్టువంత పని చేయును. 18 మాత్రములు 1.0-0

అయస్కాంతభస్మము

ఉప్పు (సంక) పొండుపు, వ్రయి, కావకామలు, తిమ్మరం తగ్గించును. రక్తవ్రేము చేయుటలో చాల శక్తి కలది. బలము, కాంధి, వర్మము, ముకులపి దీని కలిగించును. కులము 2.0-0

